

Eero Heikkilä

VAIHTOEHTO SAKSALLE -PUOLUEEN JA ITÄVALLAN VAPAUSPUOLUEEN IDEOLOGIA JA NARRATIIVI – VERTAILU ADAM SMITHIN AJATUKSIIN

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Elokuu 2019

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	s. 2
1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTOITUS	s. 2
1.2 TUTKIMUSASETELMA	s. 4
2 VIITEKEHYS JA MENETELMÄ	s. 5
2.1 PERIAATEOHJELMAT JA KANSOJEN VARALLISUUS	s. 5
2.2 MAAILMANKUVA, IDEOLOGIA JA POPULISMI	s. 7
2.3 NARRATIIVINEN ANALYYSI	s. 9
2.4 AFD:N JA FPÖ:N KANNATTAJIEN SISÄISTEKIJÄT	s. 11
3 ANALYYSI	s. 15
3.1 ELINKEINOELÄMÄN KILPAILUN VAPAUS	s. 15
3.2 TYÖN KANNATTAVUUS	s. 24
3.3 KOULUTUKSEN TYÖELÄMÄYHTEYDET	s. 27
3.4 YHTEISKUNNAN SISÄINEN JA ULKOINEN TURVALLISUUS	s. 30
4. JOHTOPÄÄTÖKSET	s. 35
LÄHTEET	s. 41
LIITTEET	s. 43

1 JOHDANTO

1.1 TUTKIMUKSEN TAUSTOITUS

Oikeistopopulistiset voimat ovat saavuttaneet viime vuosina laajaa kannatusta eri puolilla maailmaa. Donald Trump valittiin Yhdysvaltain presidentiksi, Marine Le Pen pääsi Ranskan presidentinvaalien toiselle kierrokselle, Alankomaissa Geert Wildersin Vapauspuolue (Partij voor de Vrijheid) ja länsinaapurissamme Ruotsidemokraatit (Sverigedemokraterna) ovat menestyneet parlamenttivaaleissa, Laki ja oikeus -puolue (Prawo i Sprawiedliwość) pitää valtaa Puolassa ja Viktor Orbánin Fidesz Unkarissa. Lisäksi Jussi Halla-aho valittiin Perussuomalaisten puheenjohtajaksi. Oikeistopopulistien menestys on havaittavissa koko länsimaat kattavana ilmiönä ja sen vuoksi aikaamme onkin luonnehdittu populismin aikakaudeksi (Müller 2014, 483).

Etenkin Euroopan unionin kannalta on ollut merkittävää, että sen väkirikkaimpaan ja talouden saralla merkittävimpään jäsenmaahan Saksaan syntyi vuonna 2013 Vaihtoehto Saksalle -niminen (Alternative für Deutschland, AfD) puolue haastamaan maan toisen maailmansodan jälkeistä politiikkaa hallinneiden Kristillisdemokraattien (Christlich Demokratische Union Deutschlands, CDU) ja Sosialidemokraattien (Sozialdemokratische Partei Deutschlands, SPD) ehdotonta valta-asemaa. Vuoden 2017 liittopäivävaaleissa CDU:n ja SPD:n yhteenlaskettu kannatus, 53,4 prosenttia, on matalin koko Saksan liittotasavallan historiassa. Korkeimmillaan yhteenlaskettu kannatus on ollut vuonna 1976, jolloin se ylsi 91,2 prosenttiin, eikä se laskenut vuosien 1957 – 1994 vaaleissa kertaakaan alle 75 prosentin. Molemmat suuret puolueet ovat olleet erittäin myönteisiä Euroopan integraation suhteen.

Korkean 12,6 prosentin kannatuksen ja kolmanneksi suurimman puolueen paikan syyskuun 2017 liittopäivävaaleissa lunastanut AfD on kuitenkin onnistunut luomaan Saksan sisäpolitiikkaan harvinaista epävakautta ja noussut EU-kielteiseksi poliittiseksi voimaksi. Liittokansleri Angela Merkelin poikkeuksellisen pitkäksi venynyt, liittoparlamenttivaaleja seurannut hallitusneuvotteluprosessi on esimerkki epävakaudesta. AfD:n kannatusta korkeampiin lukemiin on yltänyt kahden valtapuoleen lisäksi historian aikana vain yksi puolue: keskustaoikeistolainen FDP (Freie Demokratische Partei). Sekin on onnistunut ylittämään kannatuksen vain kahdesti, 1961 ja 2009, ja on AfD:sta poiketen ollut mukana liittotasavallan historian jokaisissa parlamenttivaaleissa. Yhä laajemmalle unionin si-

sällä ja sen lähialueilla leviävä euroskeptismi vaikuttaa unionin tulevaisuuteen ja luonteeseen kaikin voimakkaimmin juuri sen suurimmassa valtiossa, joten AfD:n kannatuskehityksellä on merkittävä vaikutus koko Euroopan integraation suuntaan.

Itävallan vapauspuolue (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ) on saksalaiseksi vastinparikseen luonnehdittua AfD:a perinteikkäämpi, koska se perustettiin jo vuonna 1956 eli vuosi sen jälkeen, kuin liittoutuneet lopettivat Itävallan miehityksen. Siten sen ajatusmaailmalle on ollut tilausta ja toteuttajia käytännössä koko Itävallan nykyisen valtiojärjestyksen ajan. Erityisen korkeisiin kannatuslukemiin ja hallitukseen asti puolue selvisi vuoden 1999 vaalien jälkeen ja uudelleen loppuvuodesta 2017. Itävallassa, samaan tapaan kuin Saksassa, valta on ollut toisen maailmansodan jälkeen maltillisella oikeistolla ja vasemmistolla Kansanpuolueen (Österreichische Volkspartei, ÖVP) ja Sosiaalidemokraattien (Sozialdemokratische Partei Österreichs, SPÖ) vuorotellessa liittokansleripuolueena. FPÖ:n ehdokkaan Norbert Hoferin kampanja presidentinvaaleissa 2016 oli puolueelle menestys, koska Hofer voitti ensimmäisen kierroksen ja sai toisella ja ratkaisevalla kierroksella vaikuttavasti ensin 49,7 ja uusintavaalissa 46,2 prosenttia äänistä. Äänimäärän lisääntyminen ja kolmannen puolueen paikka olivat vähemmän, mitä puolueelle ennustettiin vuoden 2017 liittoparlamenttivaaleissa, mutta hallitukseen pääseminen on sille silti suuri voitto.

Vaikka FPÖ on Euroopan mittakaavassa AfD:a merkityksettömämpi Itävallan ja Saksan kokoerosta johtuvan valtioiden kansainvälisen painoarvoeron vuoksi, se on esimerkki oikeistopopulistisen puolueen jatkuvuudesta saksalaisella kieli- ja kulttuurialueella. Lisäksi FPÖ pääsi sisarpuolueestaan poiketen hallitukseen, joka tosin hajosi toukokuussa 2019. Itävallan Kansanpuolueesta ja Vapauspuolueesta muodostuva hallitus ei kuitenkaan ollut euroskeptinen, koska päähallitusvastuuta kantava ÖVP vaati hallitusneuvotteluissa integraatiomyönteistä linjaa. Poliittiset kompromissit ovat kuitenkin väliaikaisia, ja FPÖ:n ideologian menestyminen on edeltävän hallituksen lehmänkauppoja konkreettisempi todiste itävaltalaisen tahdosta.

Tutkimuskysymys kuuluu: kuinka yhtenäisiä Itävallan Vapauspuolueen ja Vaihtoehto Saksalle -puolueen taloutta ja turvallisuutta käsittelevissä puolueohjelmakohdissaan rakentamat maailmankuvat ovat Adam Smithin Kansojen varallisuus -teoksen vastaavia teemoja käsittelevien kohtien esittämän yhteiskuntafilosofisen mallin kanssa? Sen selvittämiseksi tutkimuksessa vastataan kahteen alakysymykseen: Mitkä ovat FPÖ:n, AfD:n ja Smithin taloutta ja turvallisuutta koskevien linjausten yhtäläisyydet ja erot? Mikä yhdistää ja erottaa käsiteltävien puolueiden ja Smithin teksteistä nousevia narratiiveja?

Tutkielman tavoitteena on sekä eritellä puolueiden ohjelmien pohjalta niiden tuottamat ja levittämät maailmankuvat ja käsitykset että selvittää niiden suhde smithiläiseen ajatteluperinteeseen. Työn rajallisen pituuden vuoksi siinä tarkastellaan vain taloutta ja turvallisuutta koskevia kohtia, koska ne ovat Smithin teoriassa keskeisessä roolissa, ja myös oikeistopopulistisen trendin puolueiden johtavia teemoja maailmanmarkkinoiden, pakolaiskriisin ja uusien turvallisuushuhtien maailmassa. Talouskäsitteiden ulkopuolelle rajataan uudisrakentaminen, vaikka se esiintyi kaikissa kolmessa aineistossa, koska infrastruktuurin tila kussakin valtiossa on yksilöllinen ja perusperiaatteena tuskin mikään puolue kannattaa sen heitteille jättöä.

1.2 TUTKIMUSASETELMA

Itävallan ja Saksan vastinpuolueiden vertailu tutkielmassa palvelee päämäärää koko Euroopan suurimman kieli- ja kulttuurialueen laajemmasta käsittelystä, minkä lisäksi FPÖ on eräs mahdollinen heijastus AfD:n tulevaisuudesta. On toisaalta muistettava, että Itävallalla on pitkä ja leimallinen, Saksasta erillinen historiansa, joten FPÖ:n korkeat kannatuslukemat eivät välttämättä ole AfD:lle realistisia. Kahden puolueen ideologisten maailmankuvien selviäminen paljastaa, millaisten ajatusten ja asenteiden voimistuttua Euroopan unioni joutuu jatkossa tekemään yhä enemmän töitä legitimoidakseen toimintaansa omille kansalaisilleen. Samalla saavutetaan tietoa siitä, noudattavatko AfD ja FPÖ klassisen markkinatalouden isän, Adam Smithin, ajatuksia, vai ehdottavatko ne toisenlaista järjestystä. Maailmanmarkkinat ja Euroopan unioni, jotka ovat keskeisiä nykyisen Euroopan ja maailmanjärjestyksen rakentajia, toimivat vahvasti markkinatalouden logiikalla, joten vertaamista Smithiin voi pitää relevanttina. Toisaalta sekä AfD että FPÖ voidaan kytkeä liberalistiseen yhteiskuntafilosofiseen perinteeseen kuuluviksi puolueiksi, joten samalla luodaan silmäys myös esimerkkiin kyseisen tradition luonteesta käytännössä.

Huolimatta kytköksestään liberalismiin FPÖ ja AfD toteuttavat paradoksaalisesti myös sen antiteesiä. Eräs vaikutusvaltainen näkökulma populismiin on pitää sitä oireena demokratian tai, suurissa määrin, liberalismien ongelmista (Müller 2014, 484). Populismi ei vastusta edustuksellisuutta eikä vaalien periaatteita. Sen on, ylläpitääkseen teoriaa yhtenäisestä kansasta, kiistettävä pluralismi ja yhteiskunnallinen jakautuneisuus. Populistisessa maailmankuvassa kansalla on vain yksi todellinen yhteinen hyvä. Siispä legitiimiä oppositiota ei voi olla käsityksen mukaan olemassa, vaan vastustajat ovat epälegitiimejä politiikan tunkeilijoita. (mt., 487). Onkin mielenkiintoista nähdä, missä määrin AfD ja FPÖ asettuvat ohjelmiltaan liberalismien taakse ja sen osaksi sekä missä määrin vaihtoehdokseksi voimaksi.

Tutkielmassa kuvaillaan ensin valitusta primääriaineistosta FPÖ:n puolueohjelma ja AfD:n periaateohjelma. Seuraavaksi määritellään kolme työn kannalta keskeistä käsitettä: maailmankuva, ideologia ja populismi. Ennen varsinaisen analyysin alkua selitetään työn menetelmänä toimivan narratiivisen analyysin käyttöä tiedon tulkinnassa ja eritellään tarkemmin työn ontologista viitekehystä. Seuraavassa luvussa paneudutaan tutkittavien puolueiden äänestäjien sisäistekijöihin maailmankuvaa ja ideologiaa selittävinä tekijöinä. Tämän jälkeen vertaillaan puolueiden ja Adam Smithin näkemyksiä ensin taloudesta ja sitten turvallisuudesta. Lopuksi vedetään maailmankuvien yhtäläisyydet ja erot yhteen sekä konstruoidaan kolmen ideologian narratiivit johtopäätöksissä.

2 VIITEKEHYS JA MENETELMÄ

2.1 PERIAATEOHJELMAT JA KANSOJEN VARALLISUUS

Olavi Borg erottaa teoksessaan ” Suomen puolueideologiat: Periaateohjelmien sisältöanalyttinen vertailu sekä katsaus niiden historialliseen taustaan ja syntyprosessiin” toisistaan oleellisesti periaateohjelmat ja toimintaohjelmat puolueiden ohjaavina asiakirjoina. Toimintaohjelmat käsittelevät tavallisesti lyhyen tähtäimen yksinkertaisia ja käytännönläheisiä tavoitteita ja vaatimuksia. Periaateohjelma taas on pitkäikäisempi ja ilmentää perustavia ja pysyviä arvoja, maailmankuvallisia näkemyksiä ja periaatteita. Borg kuitenkin korostaa, ettei kyseinen jako ole dikotominen. Tyypiltään toiminta- ja periaateohjelman välimaastoon sijoittuu yleisohjelma, jossa puolueaatteen ilmaisu yhdistyy yksityiskohtaisiin ja aikaan sidottuihin politiikkavaatimuksiin. Mikäli ohjelmatyypin luokittelun haluaa kuitenkin pelkistää kaksiarvoiseksi, yleisohjelmat kuuluvat periaateohjelmien kategoriaan, koska puolueet suhtautuvat niihin ja käyttävät niitä kuten periaateohjelmia. (Borg 1964, 17.)

Sekä AfD:n ”Grundsätze für Deutschland: Programm der Alternative für Deutschland” että FPÖ:n ”Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs (FPÖ) – Österreich Zuerst” ovat laadullisesti luokiteltavissa yleisohjelmien piiriin, vaikka ensin mainittu on nimensä mukaisesti periaateohjelma ja jälkimmäinen puolueohjelma. Kuten Borg totesi, tutkimuksen kannalta on tyyliä merkityksellisempää se, että asiakirja on asemaltaan periaateohjelma, ja molemmat valitut ohjelmat olivat puolueiden sivuilla ylimmän toimintaa ohjaavan dokumentin asemassa.

FPÖ:n periaateohjelma on pituudeltaan 17 sivua ja AfD:n vastaava asiakirja on peräti 94 sivua. Siten ohjelmien vertailu molempien alkuperäisessä laajuudessa ei ole mielekäästä, koska se loisi epätasapainoisen tutkimusasetelman toisen puolueen ohjelman ollessa selvästi laajempi ja tarkempi kuin toisen. Tutkielmassa onkin päätetty verrata FPÖ:n periaateohjelmaa AfD:n ohjelmasta tehtyyn 18-sivuiseen lyhytversioon. Molempiin asiakirjoihin perehtymisen jälkeen päädyttiin lopputulokseen, että AfD:n periaateohjelman kokonaispitkä versio toimii käytännössä monilta osin jo toimintaohjelmalla ja toisaalta sen lyhennetty versio muistuttaa tavoitteitaan ja käsittelyalaltaan tuntuvasti enemmän FPÖ:n kokonaisohjelmaa. Lisäksi asiakirjojen pituus vastaa suunnilleen suomalaisten puolueiden ohjelmien pituuksia, joten ohjelma-aineiston rajausta voidaan pitää tutkimuskysymyksen kannalta mielekkäänä.

Itävallan vapauspuolueen ohjelman alussa esitellään puolueen keskeisimmät ja kattavimmat arvot ja tavoitteet. Sen jälkeen käsitellään kymmenen asiakohtaa, joihin periaateohjelman loppuosio nojaa: vapaus ja vastuu; kotimaa, identiteetti ja ympäristö; laki ja oikeus; perhe ja sukupolvet; vauraus ja yhteiskunnallinen vakaus; terveys; turvallisuus; koulutus, tiede ja kulttuuri; kansainvälisyys ja itenäisyys sekä monimuotoinen Eurooppa. Ohjelman terveyttä koskeva alaluku on rajattu analyysin ulkopuolelle ainoana tutkimuskysymykseeni selvästi kuulumattomana. Vaihtoehto Saksalle -puolueen ohjelma taas käsittelee neljäätoista politiikan kategoriaa: demokratiaa ja itseisarvoja; Eurooppaa ja euroa; sisäistä turvallisuutta ja oikeutta; ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa; työmarkkinoita ja sosiaalipolitiikkaa; perheitä ja lapsia; kulttuuria, kieltä ja identiteettiä; koulua, korkeakouluja ja tutkimusta; maahanmuuttoa, integraatiota ja turvapaikkoja; taloutta, digitaalista maailmaa ja kuluttajansuojaa; varainhoitoa ja veroja; energiapolitiikkaa; luonnon- ja ympäristönsuojelua, maa- ja metsätaloutta sekä infrastruktuuria, asumista ja liikennettä. Kyseisistä aihepiireistä tutkimuksen ulkopuolelle suljettiin perhe- ja energiapolitiikka. Lisäksi molemmista ohjelmista jätetään korjausvelkaan ja infrastruktuurin ylläpitoon liittyvät kohdat huomioimatta.

Talouden ja turvallisuuden aihepiirit liittyvät tavalla tai toisella miltei jokaiseen politiikan alaan, joita valitsemani puolueet käsittelevät ohjelmissaan (Freiheitliche Partei Österreichs 2011) (Alternative für Deutschland 2016). Se kertoo niiden tärkeydestä valtion kannalta ja Adam Smith on nostanut ne tärkeään asemaan Kansojen varallisuudessa. Teemoihin liittyvät luvut Smithin teoksesta ovat työn palkasta; varantojen jakaantumisesta; rahasta yhteiskunnan yleisten varantojen erityisenä haarana eli kansallisen pääoman ylläpidon kustannuksista; pääoman kertymisestä eli tuottavasta ja tuottamattomasta työstä; korkoa vastaan lainatuista varannoista; pääomien eri käyttötavoista; kauppasopimuksista; hallitsijan tai valtion kuluista sekä yhteiskunnan yleisten eli julkisten tulojen lähteistä.

(Smith 2015.) Kansojen varallisuutta käsiteltäessä on jatkuvasti otettava huomioon teoksen kirjoittamisajankohdan, 1700-luvun lopun, erilaisuus 2010-luvun yhteiskuntaan. Adam Smith on kuitenkin perustellut näkemyksensä kattavasti, joten hänen ajattelunsa peruseriaatteita voi soveltaa edelleen, vaikka sen lähtökohdat ja johtopäätökset muuttuvatkin tilanteen mukaan.

2.2 MAAILMANKUVA, IDEOLOGIA JA POPULISMI

Tutkielman tavoitteiden ja kysymyksenasettelun oikean ymmärtämisen kannalta on keskeistä selvittää Vaihtoehto Saksalle -puolueen ja Itävallan Vapauspuolueen sekä Adam Smithin ajatusten taustalla olevat maailmankuvat ja verrata niitä toisiinsa. Onkin tarkennettava, miten maailmankuva ymmärretään tässä asiayhteydessä. Tutkimuksen kohteena olevia puolueita luonnehditaan tutkielmassa termillä oikeistopopulistinen ja ne liitetään siten kategorisesti sekä toisiinsa että yleiseen maailmanpoliittiseen tilanteeseen. Siispä myös populismi on tutkielman avainkäsitteitä.

Maailmankuvasta (Weltanschauung) on puhuttu Immanuel Kantista lähtien, mutta hän ainoastaan sivusi sitä (Sire 2015, 23). Wilhelm Dilthey oli ensimmäinen, joka määritteli termin siihen itseensä keskittyen kokoelmaksi elämäkokemuksesta nousevia mentaalisia kategorioita, jotka määrittävät, kuinka henkilö ymmärtää, tuntee ja vastaa ympäröivän maailman tapahtumiin ja ongelmiin (mt., 27). Friedrich Nietzsche puolestaan piti maailmankuvia kulttuurisina olioina, joista riippuvaisia, joille alistaisia ja joiden tuotteita ihmiset ovat omalla maantieteellisellä alueellaan ja historiallisessa kontekstissaan (Naugle 2002, 101). Albert Woltersin mukaan maailmankuva on yksinkertaisesti asioita koskevista perususkomuksista koostuva kokonaisvaltainen viitekehys (Wolters 2005, 2, 5).

Maailmankuva on siis sekä kulttuurinen tuote että yhteisöllinen aikaansaannos, mutta myös yksilön tuottama elämäkokemustensa kautta. Lopputulos vaikuttaa joka tapauksessa vahvasti ihmisen tapaan nähdä ja ymmärtää maailmaa. AfD:n ja FPÖ:n tapauksessa maailmankuvan ovat muodostaneet yhtäältä eurooppalainen yhteiskuntafilosofinen kulttuuriperintö ja toisaalta kasvaminen Itävallassa tai Saksassa 1900- ja 2000-luvun tapahtumiltaan rikkaassa ja ristiriitaisessa historiallisessa ja arkisessa kontekstissa; sitä tuottamassa ovat olleet laatijan tai laatijoiden henkilökohtaiset kokemukset ja vallitsevat arvot. Maailmankuvaa käsitelläänkin tässä tutkielmassa historiallis-kulttuuris-empiirisenä ja mentaalisenä rakennelmana, joka määrittää yksilön asenteita ja käsityksiä maailmasta ja sen tapahtumista.

Ideologia on merkittävässä asemassa poliittisia puolueita ja liikkeitä käsiteltäessä. Michael Freeden määrittelee ideologian laaja-alaiseksi rakenteelliseksi asetelmaksi, joka asettaa vakioidut merkitykset toinen toistaan määrittävien poliittisten käsitteiden tuotokseksi (Freeden 2003, 54). Ideologia ja maailmankuva lähentyvät käsitteinä toisiaan, ja olennaisimpana erona näyttäisi olevan ideologioiden poliittinen luonne suhteessa maailmankuvan yleismaailmallisuuteen. Ideologioita voidaankin pitää maailmankuvan erityistapauksina: poliittisina maailmankuvina. Olavi Borg puolestaan täsmentää suomalaisten puolueiden periaateohjelmiin perehtyvän tutkimuksensa viitekehyksessä puolueideologian käsitteen. Borgin tutkimuskohde on puolueiden ideologia, joten hänen määritelmänsä soveltuu työhön hyvin.

Borg tunnustaa ideologian käsitteen yksiselitteisen määrittelemisen ongelmallisuuden, koska siitä on monella eri alalla tehtyjä, keskenään hyvin vaihteleviakin tulkintoja. Nimenomaan valtio-opin piirissä se on hänen mukaansa tarkoittanut kokonaisuutta mielipiteitä, uskomuksia ja arvoja, joiden perusteella poliittinen ryhmä muodostaa toimintaperiaatteensa. Borg nostaa esille määritelmän piirteen käsittää ideologian lähinnä kollektiivisena ilmiönä. Painotus on merkki määritelmän puutteellisuudesta, koska ideologiat syntyvät yksilöiden toiminnasta, mutta Borg pitää kuitenkin kollektiiviseen luonteeseen sitoutuvaa määritelmää osuvana tutkittaessa politiikkaa, joka on jo määritelmällisesti aina kollektiivista toimintaa. (Borg 1964, 4 – 5.)

Borg määrittää ideologian alakäsitteeksi puolueideologian, joka koostuu julkilausutuista normeista, arvoista ja tavoitteista. Ne toimivat puolueen toiminnan motivaattoreina, joita sen toimijat pyrkivät oikeuttamaan ja perustelemaan sekä joille he pyrkivät saamaan kannatusta. Borg täsmentää, että puolueideologia viittaa suuria poliittisia aatteita, kuten sosialismia ja liberalismia, rajatumpaan ajatusjärjestelmään, joka voi sisältää aineksia yhdestä tai useammasta poliittisesta suuntauksesta. (Borg 1964, 6.) Luonnollisesti AfD:n ja FPÖ:n tapauksissa käsitellään yleismaailmallisemmasta ideologioiden perheestä juuri puolueideologioita.

Populismia määriteltäessä käytetään apuna Jan-Werner Müllerin määritelmää. Hän huomauttaa, ettei populismia voi samaistaa määritelmällisesti yleisesti esitettyyn politiikan asialistaan, johon kuuluvat maahanmuuton rajoittaminen, vaatimus matalammasta verokannasta, työväenluokkaan vetoaminen, sosiaalisen rappion pelko sekä urbaanin ja globaalin eliitin paheksunta. Müller ottaa esille vaihtoehdon ymmärtää populismi politiikan tyylinä, joka ei ole sidoksissa ideologiaan. Hän viittaa lisäksi Ernesto Laclaun käsityksen populismista poliittisten alamaisten ja sitä kautta kulttuurisen hegemonian luomisena. Müller ei ole valmis hyväksymään Laclaun käsitystä sellaisenaan, koska se on laajuudessaan jo menettänyt analyttisen merkityksensä. (Müller 2014, 483.)

Sen sijaan Müller katsoo, että pureutuminen ilmiöön vaatii täsmällisempää määritelmää: populismi ei ole ainoastaan ideologia tai tyyli, vaan sisäinen logiikka, joka sitoo populistien vaatimukset ja toiminnan erottamattomaan yhteyteen. Populismi on staattisen sijaan aina dynaaminen, ei-liberaali moraalinen käsitys, jossa asettuvat vastakkain puhdas ja kuviteltu, yhtenäinen kansa ja varsinaisen kansan ulkopuolelle jäävät voimat. Populismin tavanomainen, moraalinen dikotomia on asettaa vastakkain ahkerat ja yhteisen hyvän eteen työskentelevät, viattomat kansalaiset sekä työtä tekemättömät: yhtäältä yhteiskunnan pohjakerros ja toisaalta korruptoitunut, omaa etuaan tavoitteleva eliitti (Müller 2014, 484 – 486.) Müller korostaa lisäksi populismin tavoitetta poistaa ”välittäjä” kansan tahdon ja poliittisten päätösten välillä. Hän käyttää siitä esimerkkinä tämän tutkielma kannalta mielenkiintoisesti juuri FPÖ:n vasta eronneen puheenjohtaja Heinz-Christian Strachen poliittista hahmoa (mt., 486).

2.3 NARRATIIVINEN ANALYYSI

Tutkielman tutkimusmenetelmänä käytetään narratiivista analyysiä. Se korostaa inhimillisen todellisuuden ja identiteetin tarinallista luonnetta sekä kertomuksia tiedon välittäjänä. Tieteen kentällä menetelmä on saavuttanut 1990-luvulta lähtien suurta suosiota niin kutsutun narratiivisen käänteen myötä myös Suomessa (Heikkinen 2010, 142 – 143). Narratiivisuuteen kuuluu neljä ulottuvuutta, jotka ovat tietämisen tapaan viittaava, tutkimusaineiston luonnetta kuvaava, aineiston analyysitapoihin viittaava ja narratiivien käytännön merkitykseen liitetty. Tutkielmassa lähestytään aihetta nimenomaan analyysitavan kautta. (mt., 144.) Kertomusten avulla ei siis ainoastaan raportoida ja kuvailla ympäröivää maailmaa, vaan myös konstruoidaan todellisuutta ja identiteettejä monimutkaisissa ja tulkinnanvaraisissa poliittisissa kysymyksissä. Narratiivinen tutkimus perehtyy yksilöiden merkityksenantoon, joka ilmenee tarinoiden kautta (mt., 154). Narratiivisen analyysin tarinassa ei tarvitse myöskään olla juonta kaunokirjallisessa merkityksessä (mt., 147). Kertomusta käsitellään tutkimuksessa kognitiivisesta määritelmästä inhimillisen evolutiivisena tiedonjäsennystapana, jonka syntyprosessi on sosiaalisesti vaikuttainen ja rakenne vaihteleva (Hyvärinen 2006, 7 – 8). Oikeistopopulistisina puolueina sekä FPÖ että AfD perustavat poliittisen retoriikkansa nimenomaan tarinan ja identiteettien luomiseen: me vastaan he, ennen ja nyt, sisällä ja ulkona.

Lähestymistapa tarkoittaa automaattisesti korrespondenssiteorian hylkäämistä. Niinpä puolueiden ohjelmien väitteiden totuusarvoa ei voida tutkia vertaamalla niiden sisältöä ”todelliseen maailmaan”. Sen sijaan sitoudutaan episteemisesti sosiaaliseen konstruktivismiin, jossa maailma ja sen

ilmiöt rakentuvat ja merkityksellistyvät yhteisöllisesti tuotettujen kertomusten kautta. Toisin sanoen tietokäsitys on modernin sijaan postmoderni ja suhtautuu kriittisesti absoluuttisen objektiivisen tiedon saavutettavuuteen. Yhden yhteisen ja kiistattoman totuuden sijaan onkin olemassa lukusia rinnakkaisia totuuksia, jotka rakentuvat ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja mielissä tarinallisesti. Narratiivista menetelmää noudattava tutkimus ei siis saavuta, eikä yritäkään saavuttaa, objektiivista totuutta, mutta huolellisesti ja osaavasti tehtynä autenttisen näkökulman käsiteltävään aiheeseen. (Heikkinen 2010, 145.)

Postmoderni tiede uskoo modernin tietokäsityksen objektiivisuuden sijaan, että tieto on aina rajoitusta näkökulmasta tietämistä, eikä voi koskaan olla yleispätevää (mt. 146). Narratiivinen analyysi tuottaa kertomuksellisen aineiston pohjalta uuden, temaattisesti ja johdonmukaisesti etenevän kertomuksen, joka toimii käsittelemänsä ilmiön tiedollisena synteesinä (mt., 149). Narratiivisen analyysin muodostamassa kertomuksessa aineiston keskeiset teemat tulevat selkeästi esiin (mt., 148). Käytännössä tarina, joka puolueohjelmista muodostuu, sisältää kronologisuutta, syy-seuraussuhteita, ratkaistavia ongelmia, sankareita ja syyllisinä esitettäviä henkilöitä ja liikkeitä sekä kaikesta edeltävästä seuraavia johtopäätöksiä. Ideologisen tarinan arvotukset ja käsitykset vaikuttavat vahvasti muodostuvaan maailmankuvaan ja sen haltijan käsityksiin oikeasta ja väärästä. Narratiivi liittyy keskeisesti käsitteenä maailmankuvaan, jonka alakäsitteitä ideologia ja populismi ovat. Tämän tutkielman tapauksessa ne esiintyvät rinnakkain tarkasteltaessa AfD:n ja FPÖ:n ajatusmaailman kokonaisuutta.

Kertomukset ovat toisaalta aina kulttuurisesti värittyneitä. Vaikka ne kuvaavat kertojansa sisäistä maailmaa, siihen on vaikuttanut ympäröivä sosiaalinen todellisuus. (Hyvärinen 2006, 3.) Narratiivisessa analyysissä sisäistekijä-käsitteellä tarkoitetaan, verrattuna kertomuksen oikeaan laatijaan, ikään kuin kertomuksen kuviteltua kertojaa, jonka tulkitsija kriittisessä analyysissään konstruoi. Siiten subjektiivisessa kertomuksessa korostuu sisäistekijän näkökulma. (Schmid 2009, 161.) Puolueen ideologioiden ja kannattajien sisäistekijä kumpuaa heidän puoluetustensa lisäksi heidän sosioekonomisesta asemastaan, henkilöhistoriastaan ja elämäkokemuksistaan, kotiseutunsa oloista, lähihistoriasta ja jo valmiiksi yhteisössä vallitsevista diskursseista, joiden pohjalta henkilön identiteetti ja maailmankuva muokkautuvat.

2.4 FPÖ:N JA AfD:N KANNATTAJIEN SISÄISTEKIJÄT

Populismiin on usein oletettu tukeutuvan rajatun yhteiskunnallisen ryhmän tai useamman ryhmän koalition kannatukseen. Tyypiesimerkki oletetusta populistien peruskohderyhmästä on globalisaation ”häviäjiin” kuuluva, suurelta osin kouluttamaton pikkuporvaristo. Empiirinen materiaali populistipuolueiden äänestäjäkunnasta ei kuitenkaan tue olettamusta edellä kuvaillusta ihmisjoukosta. Ensinnäkin, myös menestyvät ihmiset voivat äänestää populistieja esimerkiksi omaksumansa sosiaalidarvinistisen näkemyksen tähden. Toiseksi, populistien äänestäjät eivät välttämättä ole vähemmän koulutettuja muiden puolueiden kannattajakuntiin verrattuna, mutta Euroopassa selvä enemmistö heistä on miehiä. (Müller 2014, 485.) Vaikka ei voidakaan määrittää selvää yksittäistä yhteiskuntaluokkaa, joka ruokkii populistien vaalimenestystä, tutkielmassa ei käsitellä populistipuolueita yleisesti, vaan ainoastaan kahta esimerkkiä. Näin populistien kannatuksen keskittyminen yhteiskuntaluokittain on yhä avoin kysymys.

Ensin tarkastellaan AfD:n ja FPÖ:n kannatuksen alueellista jakautumista Itävallassa ja Saksassa. AfD:n kannatus osavaltioittain oli korkeinta Sachsenissa (27,0 %), Thüringenissä (22,7 %) ja Brandenburgissa (20,2 %). Vähiten suosiota puolue sai Hampurissa (7,8 %), Schleswig-Holsteinissa (8,2 %) ja Niedersachsenissa (9,1 %). Kolme kannatuksen suhteen hedelmällisintä osavaltiota ovat kaikki niin kutsuttuja ”uusia osavaltioita” eli alueita, jotka kuuluivat vuoteen 1990 asti Saksan demokraattiseen tasavaltaan, Itä-Saksaan. Kolmen pienimmän kannatuksen osavaltiota sijaitsevat puolestaan kaikki Itä- ja Pohjanmeren rannikkoseudulla alueella, joka kuului Saksan liittotasavaltaan jo osana Länsi-Saksaa kylmän sodan aikana. Itse asiassa AfD:n suosio on suurempaa kaikissa uusissa osavaltioissa verrattuna vanhoihin lukuun ottamatta Berliiniä, joka sijaitsi puoliksi Länsi- ja puoliksi Itä-Saksan puolella. Jos katsoo entisten Länsi- (10,3 %) ja Itä-Berliinin (14,4 %) kannatuslukuja erikseen, edellä esitettyyn sääntöön ei löydy poikkeuksia. (Der Bundeswahlleiter 2019, s. 26 – 30.)

Tutkimalla kannatusta äänestysalueittain saadaan vahvistusta Sachsenin asemaan AfD:lle suosiollisimpana osavaltiona. Viisi aluetta, joissa puolue nautti suurinta kannatusta, sijaitsivat kaikki Sachsenissa ja olivat seuraavat: Sächsische Schweiz-Ostgebirge (35,3 %), Meißen (32,9 %), Görlitz (32,9 %), Bautzen I (32,8 %) ja Mittelsachsen (31,2 %). Kyseisillä alueilla AfD:n kannatus oli huomattavasti korkeampaa kuin Saksassa tai jopa Sachsenin osavaltiossa keskimäärin. Äänestysalueista matalinta kannatusta AfD nautti Nordrhein Westfalenin Münsterissä (4,9 %), Köln II:ssa (5,1 %) ja Aachen I:ssa (5,9 %); Niedersachsenin Mittelemsissa (5,4 %) sekä Hampurin Altonassa (5,5 %) ja Eimsbüttelissä.

Kyseiset äänestysalueet sijaitsevat kaikki Luoteis-Saksassa ja niiden asukkaiden keskuudessa puolueen kannatus on selvästi valtakunnan keskiarvoa matalampi. (mt., 26 – 29.)

Tarkastellaan AfD:n kannatusta koko entisillä Länsi- ja Itä-Saksan alueilla. Länsi-Saksaan kuuluivat osavaltioista Schleswig-Holstein, Hampuri, Niedersachsen, Bremen, Nordrhein-Westfalen, Hessen, Rheinland-Pfalz, Baijeri, Baden-Württemberg ja Saarland. Berliinin kaupunginosista tarkastelujoukkoon kuuluvat Neukölln, Tempelhof-Schöneberg, Steglitz-Zehlendorf, Charlottenburg-Wilmersdorf, Mitte, Spandau-Charlottenburg Nord ja Reinickendorf. Entisen Itä-Saksan alueista muodostettuja osavaltioita ovat puolestaan Thüringen, Sachsen, Sachsen-Anhalt, Brandenburg ja Mecklenburg-Vorpommern. Berliinin kaupunginosista demokraattisen tasavallan puolella sijaittivat Pankow, Friedrichsheim-Kreuzberg-Prenzlauer Berg Ost, Treptow-Köpenick, Lichtenberg ja Marzahn-Hellersdorf.

Koko nykyisessä Saksassa AfD:n kannatus oli 12,6 prosenttia. Entisen Länsi-Saksan alueella lukema putoaa 10,8:n prosenttiin, mutta puolueen kannatus entisen Itä-Saksan alueella on peräti 21,8 prosenttia eli yli kaksinkertaisesti sen, mitä lännessä. Ei voida kuitenkaan todeta, että Alternative für Deutschlandin valtakunnallinen menestys perustuisi ainoastaan puolueen äänestäjiin uusissa osavaltioissa. AfD sai liittoparlamentin vaaleissa 5 878 175 ääntä, joista ainoastaan 1 796 599 annettiin uusissa osavaltioissa ja valtaisa 4 081 516 entisessä Länsi-Saksassa. Toisin sanoen selvä 69,4 prosenttia puolueen äänistä on peräisin Länsi-Saksan osavaltioista. Vaikka puolueen sanoma siis vetoaa tilastojen valossa suhteellisesti tehokkaammin entisen Itä-Saksan alueella, sen linjalla on suuri määrä kannattajia myös lännessä. Määrällisesti eniten ääniä AfD sai väkirikkaassa Nordrhein-Westfalenin osavaltiossa, jossa sen kannatus (9,4 %) oli selvästi valtakunnallista suosiota (12,6 %) pienempi. (mt., 26 - 30.)

FPÖ:n kannatus on valtakunnallista tasoa (26,0 %) korkeampaa Itävallan osavaltioista Kärntenissä (31,8 %), Steiermarkissa (29,4 %) ja Oberösterreichissä (26,8 %). Matalimmat kannatuslukemat puolue lunasti Wienissä (21,3 %), Vorarlbergissa (24,4 %) ja Salzburgissa (24,4 %). Tosin on huomattava, että puolueen kannatus vaihtelee suuresti pääkaupungissa kaupunginosittain: ydinkeskustan kyljessä sijaitsevassa Neubaussa FPÖ:n kannatus jäi tasan yhdeksään prosenttiin, kun taas Wienin etelälaidalla sijaitsevassa Simmeringissä FPÖ:n kannattajia uurnalla käyneistä oli 32,9 prosenttia. (Bundesministerium für Inneres 2019.) Itävalta oli Saksan tapaan jaettu toisen maailmansodan jälkeen Yhdistyneen kuningaskunnan, Ranskan, Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton miehitysvyöhykkeisiin. Itävalta ei kuitenkaan hajonnut naapurinsa tavoin kahdeksi valtioksi ja miehitysjoukot lähtivät jo

vuonna 1955, joten miehitysvyöhykejako ei pidetä tutkielmassa nykyäänestäjien demografian kannalta merkittävänä.

Tarkasteltaessa Itävallan liittoparlamenttivaalien 2017 tuloksia havaitaan, että FPÖ:lle kannatuksen suhteen viisi edullisinta aluetta olivat Kärntenin Feldkirchen (36,8 %), Wolfsberg (36,4 %) ja Sankt Veit an der Glan (36,2 %) sekä Steiermarkin Voitsberg (36,3 %) ja Leibnitz (35,2 %). Alueet sijaitsevat kahdessa osavaltiossa, joissa FPÖ sai suhteessa selvästi eniten ääniä muihin osavaltioihin verrattuna, joten tulos ei ole yllättävä. Alueet, joissa kannatus oli Vapauspuolueelle heikointa, jakautuivat tasaisemmin. Vähiten suosiolliset alueet olivat Niedersachsenin Mödling (19,1 %) ja Weidhofen an der Ybbs (20,8 %), Steiermarkin Graz (19,4 %), Salzburgin Salzburg (20,4 %) sekä Tirolin Landeck (20,9 %) ja Innsbruck (20,9 %). (mt..)

Mielenkiintoisesti havaitaan, että Steiermarkin osavaltiosta löytyy sekä kaksi viiden suosiollisimman että viiden heikoimman FPÖ:n kannatuksen vaalipiiriä. Vaikka puolueen kannatus on siellä toiseksi korkeinta koko Itävallassa, pääkaupunki Graz on puolestaan valtakunnan toiseksi epäsuosiollisin alue Vapauspuolueelle. On merkittävää, että FPÖ:n kannatus on alueesta riippumatta korkeaa verrattuna sisarpuolueeseensa. AfD:n kannatus alueittain vaihteli jopa 30,6 prosenttiyksikköä, kun taas FPÖ:lle vastaava lukema on 17,7. Vaihtoehto Saksalle -puolueen kannatus on vaalipiireissä alimmillaan vain 38,9 ja osavaltioissa 61,9 prosenttia valtakunnallisesta kannatuskeskiarvosta. FPÖ:lla vastaavat luvut ovat vaalipiireissä 73,5 ja osavaltioissa 82,0.

Tarkastellaan seuraavaksi, onko FPÖ:n tai AfD kannatus osavaltiossa yhteydessä työttömyyteen, bruttokansantuotteeseen per capita, ulkomaalaisten määrään tai koulutustasoon. Itävallassa vähiten korkeakoulutettuja työikäisen väestön keskuudessa on Burgenlandissa (10,6 %), Voralbergissa (11,4 %) ja Oberösterreichissä (11,6 %), kun taas korkeimmin koulutettua väestö on Wienissä (24,3 %), Salzburgissa (14,4 %) ja Steiermarkissa (13,8 %). Yhdeksästä osavaltiosta FPÖ:lle menestyksellään Kärnten on jaetulla 5. sijalla 12,5 prosentin korkeakoulutettujen osuudellaan. (Statistik Austria 2019.) Kolmen matalimmin koulutetun osavaltion joukossa kaikki olivat liittoparlamentin vaaleissa keskimääräistä huonomman kannatuksen alueita paitsi Oberösterreich, joka oli FPÖ:lle kolmanneksi paras. Korkeimmin koulutetuista osavaltioista Wienissä ja Salzburgissa Vapauspuolueen kannatus oli valtakunnan heikointa, mutta kolmanneksi koulutetuin Steiermark oli sille kolmanneksi suotuisin. Korkeakoulutettujen määrällä ei ole suoraa yhteyttä FPÖ:n kannatukseen, vaikka Salzburgin ja Wienin kohdalla matala koulutustaso ja puolueen menestymättömyys osuvatkin yhteen.

Asukaskohtaiselta bruttokansantuotteeltaan neljä vaurainta Itävallan osavaltiota ovat järjestyksessä Wien, Salzburg, Tirol ja Voralberg, jotka olivat FPÖ:n kannatuksen kannalta kaikkein heikoimmat osavaltiot. Köyhimmistä osavaltioista, järjestyksessä Burgenland, Niederösterreich, Kärnten ja Steiermark, Vapauspuolue menestyi vahvimmin koko maassa juuri Kärntenissä ja Steiermarkissa, mutta kahdessa muussa osavaltiossa keskitasoisesti. (die Wirtschaftskammer Österreich 2019.) Työttömyys vuoden 2019 alussa oli korkeinta Wienissä (11,2 %), Kärntenissä (6,5 %) ja Niederösterreichissä (6,5 %), ja kyseisissä osavaltioissa puolueen suosio oli kaikkea valtakunnan matalimmasta keskitason kautta parhaimpaan. Matalinta työttömyys oli järjestyksessä Tirolissa (3,5 %), Salzburgissa (3,7 %) ja Oberösterreichissä (4,0 %), joista jälkimmäisessä kannatus oli valtakunnan keskiarvoa korkeampaa. (Statista 2019.) Osavaltion työttömyysasteilla ja FPÖ:n kannatuksella ei ole yhteyttä, mutta asukaskohtaisella bruttokansantuotteella se esiintyy käänteisenä korrelaationa. BKT:n vaikutus on havaittavissa molempiin suuntiin, mutta korkea BKT on yhteydessä matalaan kannatukseen voimakkaammin kuin korkea kannatus matalaan BKT:seen.

Eniten ulkomaalaisia suhteessa väkilukuun oli vuoden 2019 alussa Wienissä (30,2 %), Voralbergissa (17,8 %), Salzburgissa (17,2 %) ja Tirolissa (15,9 %) eli Vapauspuolueiden heikoimmilla kannatusalueilla. Ulkomaalaisten määrä on suhteessa myös äänimäärän heikkouteen paitsi Salzburgissa, jossa on Voralbergia vähemmän ulkomaalaisia, mutta matalampi vapauspuolueen kannatus. Vähiten ulkomaalaisia oli Burgenlandissa (8,5 %), Niederösterreichissä (10,1 %), Kärntenissä (10,5 %) ja Steiermarkissa (11,0 %), joista etenkin kahdessa jälkimmäisessä oli korkea FPÖ:n kannatus. (mt..) Yhteys ulkomaalaisten pienen määrän ja puolueen korkean kannatuksen välillä ei ole yhtä suora kuin tilaston toisessa ääripäässä.

Saksassa korkeakoulun käyneiden kansalaisten osuus yksittäisessä osavaltiossa ei ole yhteydessä AfD:n kannatukseen. Eniten korkeakoulutettuja on Berliinissä (15,2%), Hampurissa (14,1%) ja Sachsenissa (13,3%). AfD sai heikoimman kannatuksensa juuri Hampurissa, mutta vahvimman Sachsenissa ja Berliini asettuu puolueelle suhteellisen neutraaliksi osavaltioksi jääden 0,6 prosenttia kansallisesta keskiarvokannatuksesta. Korkeakoulutettujen vähäinen määrä ei myöskään korreloi kannatuksen kanssa, koska Saksan 16 osavaltiota niiden, joissa AfD sai valtakunnallista keskiarvoa suuremman suosion, joukossa menestyy tilaston valossa heikoiten Sachsen-Anhalt (9,0%) jääden 9. sijalle. Neljä viimeistä osavaltiota ovat Schleswig-Holstein (6,8%), Rheinland-Pfalz (8,1%), Saarland (8,3%) ja Niedersachsen (8,6%). Kyseisillä alueilla Vapauspuolueen kannatus oli maksimissaan 11,2 prosenttia ja matalimmin koulutettu Schleswig-Holstein oli AfD:lle kannatukseltaan toiseksi heikoin

koko Saksassa. (mt..) Osavaltion pienellä korkeakoulutettujen osuudella ei ole selvästi yhteyttä puolueen kannatukseen, vaan tilanne on lähempänä päinvastaista.

Kolme Saksan osavaltiota, joilla oli korkein asukaskohtainen BKT vuonna 2018, olivat järjestyksessä Hamburg, Bremen ja Bayern. Hamburgissa puolueen kannatus oli valtakunnan matalinta, pienempää myös Bremenissä ja hieman kansallista keskiarvoa matalampi Baijerissa. Pienin bruttokansantuote kansalaista kohden oli järjestyksessä Mecklenburg-Vorpommernissa, Sachsen-Anhaltissa ja Brandenburgissa, joissa kaikissa puolueen kannatus oli korkea. Kaikissa yhdessätoista vauraimmassa osavaltiossa AfD kannatus oli valtakunnan keskiarvoa matalampaa ja puolue nauttii selvällä erolla suurinta kannatustaan viidessä köyhimässä osavaltiossa. (Deutschlandinzahlen 2019.) Työttömyys oli vuonna 2017 korkeinta Bremenissä (10,2 %), Berliinissä (9,0 %) ja Mecklenburg Vorpommernissa (8,6 %) sekä matalinta Bayernissa (3,2 %), Baden Württembergissa (3,5 %) ja Rheinland-Pfalzissa (4,8 %). (mt..) Puolueen kannatuksen matalat alueet korostuvat siis tilaston molemmissa päissä AfD:n ”viiden suuren” osavaltion sijoittuessa työttömyydessä sijoille kolme, neljä, kuusi, yhdeksän ja kymmenen. Bruttokansantuotteella ja puolueen suosiolla on selvä käänteinen korrelaatio, mutta työttömyydellä ei havaita samanlaista yhteyttä. Toisaalta työttömyys on jokaisessa osavaltiossa trendiltään laskeva, joten se ei siten ole poliittisena argumenttina kovin ajankohtainen.

Eniten ulkomaalaisia Saksan osavaltioista asuu Berliinissä (17,4 %), Bremenissä (17,1 %) ja Hampurissa (16,1 %). Pääkaupungissa AfD:n kannatus jää niukasti valtakunnallisen keskiarvon alapuolelle, kun taas kahdessa muussa osavaltiossa AfD menestyi paljon heikommin. Selvällä erolla vähiten ulkomaalaisia on ”AfD:n viidessä osavaltiossa”, joissa heidän määränsä vaihtelee 4,2 ja 4,6 prosentin välisessä haarukassa. (mt..) Ulkomaalaisten määrällä osavaltion asukkaista on selvä negatiivinen korrelaatio AfD:n kannatukseen.

3 ANALYYSI

3.1 ELINKEINOELÄMÄN KILPAILUN VAPAUS

Vertailtujen ohjelmien sisällöstä käsitellään ensin sitä, missä valossa AfD, FPÖ ja Adam Smith näkevät elinkeinoelämän vapauden ja markkinatalousmekanismin rajoittamisen. Perehdytään aluksi lyhyesti vapautta itseään koskeviin kohtiin. FPÖ määrittelee vapauden yhteiskunnan arvokkaimmaksi

voimavaraksi (Freiheitliche Partei Österreichs 2011, 3) ja nostaa sen yhdeksi perustavimmista arvoistaan turvallisuuden, rauhan ja hyvinvoinnin rinnalle. Puolueen arvostus vapautta kohtaan ei yllätä, onhan se rakentanut myös nimensä käsitteen pohjalta. FPÖ tavoittelee vapautta yksilötason lisäksi Euroopan laajuisesti kansojen ja isänmaiden vapautena. (mt., 2.) Sen puitteissa kansainvälinen kanssakäyminen perustuu autonomisten kansojen vapaaseen päätökseen (mt., 3).

Itävallan vapauspuolue uskoo, että ihmisen arvokkuus pohjautuu hänen vapauteensa, jota materiaaliset tarpeet eivät ihannetilassa pääse rajoittamaan. Yksilön vapauden on toteuduttava muiden kansalaisten samanlaisen vapauden asettamissa rajoissa ja puolue korostaa vastuuta yhdessä vapauden kanssa yksilön henkilökohtaisen kehityksen ja yhteisön ytimenä. (mt., 4). Vaikka FPÖ uskookin markkinatalouden periaatteisiin, se pitää tärkeänä myös sosiaalista oikeudenmukaisuutta (mt., 2). Sosiaaliseen vastuullisuuteen kuuluu kansalaisten velvollisuus auttaa yhteiskuntaa tarvittaessa (mt., 7), jotta saataisiin muodostettua aidosti solidaarinen yhteisö (mt., 3).

Myös AfD uskoo vahvasti omistusoikeuteen, yksilön vastuuseen ja vapaaseen hinnanmuodostukseen (Alternative für Deutschland 2016, 13). Puolue kertoo itseisarvoistaan ohjelmansa aluksi luonnehtimalla Saksan kansalaisia vapaiksi ja johtavansa siitä tukensa suoralle demokratialle, vallanjoolle ja oikeusvaltioperiaatteelle. AfD kannattaa markkinataloutta, mutta, FPÖ:n tavoin, sosiaalisessa muodossaan. (mt., 4.) Vaihtoehto Saksalle ei kuitenkaan määrittele suhdettaan vapauteen yleisesti lyhytversiossaan sen tarkemmin, koska periaateohjelma on laadittu rakenteeltaan manifestiksi Saksalle ja siten käytännönläheiseksi politiikan ohjepaperiksi.

Adam Smith puolestaan esittää yleisen säännön, jonka nojalla minkä tahansa tarpeellisen liike-elämän tai työnjaon osa-alueen hyödyllisyys kasvaa mitä vapaampaa alan kilpailu on (Smith 2015, 329). Siten Smith antaa luottamuksensa markkinaprosessille toivottavan elinkeinoelämän suunnannäyttäjänä. Yhteiskuntaa eteenpäin vievä olotila on kaikkien ryhmien etu ja pysähtyneisyys on aina haitaksi (mt., 99). Toisaalta Smith havaitsee, että kansan pääoman määrällä on tapana kasvaa joka tapauksessa ajan kuluessa niin kauan kuin rauhan aikaa kestää (mt., 343).

Itävallan vapauspuolueen määritelmä nojaa vahvasti liberalistiseen ihanteeseen yksilön suurimmasta mahdollisesta vapaudesta muiden yhteisön jäsenten vastaavan vapauden puitteissa. Sekä FPÖ että Smith näkevät yksilön vapauden myös yhteiskunnan kokonaisuuden keskeisenä koheesio- ja menestystekijänä, jossa uuttera osajoukko hyödyttää lopulta koko populaatiota. AfD:n näkökulma vapauteen on ohjelman luonteesta johtuen vähemmän teoreettinen keskittyen tilan antamiseen

markkinatalousprosessille ja yksilön vapauden vaalimiseen. Molemmat puolueet korostavat vapauden esiin nostamaa sosiaalisen vastuun näkökulmaa vapauden yhteydessä Smithiä enemmän.

Käsiteltävät puolueet ja Smith esittävät monia perusteluja markkinoiden vapauden hyödyistä ja tapoja edistää niitä käytännössä. FPÖ vaalii yhteiskunnan positiivista kehitystä vapaudessa (Freiheitliche Partei Österreichs 2011, 5), jonka toteutumiseksi puolue painottaa kansalaisvapautta, lainmukaisuutta, järjestystä ja solidaarisuutta (mt., 7). Vapauspuolue ajaa kaikille itävaltalaisille samoja mahdollisuuksia onnistua ja liikkua infrastruktuurin puitteissa. FPÖ haluaa yksilön suoriutumiseen perustuvan järjestelmän, joka tekee mahdolliseksi pienten ja keskisuurten yritysten kasvun. (mt., 10.)

Puolue puhuu yksityisomaisuuden suojelun puolesta ja tavoittelee yhteiskuntaa, jossa ahkeruus kannattaa. Se laajentaa ihannettaan työn hedelmien jättämisestä tekijälleen esittämällä, että Itävallan vuosikymmenten kuluessa teollisesti saavutetun hyvinvoinnin pitäisi hyödyttää etupäässä niitä, jotka ovat olleet sitä omalla työllään saavuttamassa, ja heidän jälkeläisiään. (mt., 10.) Muotoilusta on luettavissa, etteivät Itävallan kukoistuksesta koituvat hyödyt kuulu lähtökohtaisesti uusille maahanmuuttajille, koska heidän edeltäjänsä eivät ole eläneet maassa eikä heillä itsellään ole vielä ollut mahdollisuutta työskennellä uuden kotimaansa hyvinvoinnin eteen. FPÖ kannattaa liberaalia budjettipolitiikkaa, jonka tarkoituksena on keventää kansalaisten verotaakkaa. Tavoitteeseen päästään noudattamalla tehokasta hallintoa ja julkisten varojen säästeliästä, tarkoituksenmukaista ja tehokasta käyttöä. (mt., 10.)

AfD haluaa purkaa byrokratiaa, säännöstelyä ja valtion tukia sekä edistää sen sijaan investointeihin ja innovaatioihin kannustavan taloudellisen ympäristön syntymistä. Puolue tiivistää ajatuksensa tavoitteeksi kapeammasta, mutta vahvemmassa valtiosta. (Alternative für Deutschland 2016, 13.) Siten myös valtionvelkaa on vähennettävä tasapainoisen valtiontalouden nimissä sekä korotettava verotonta perusosaa ja karsittava progressiivisen tuloveron portaita (mt., 14). AfD suosittelee kilpailun lisäämistä maatalousalalla tukien kautta ylisäädellyn vaihtoehdon sijasta (mt., 16). Puolue haluaa edistää kansallisten verojärjestelmien kilpailua ja vastustaa Euroopan unionin omaa veronkanto-oikeutta (mt., 14). AfD kertoo vastustavansa myös kansalaisen valinnanvapautta liikennetarkaisujen suhteen kaventavaa ”liikennepoliittista juonittelua” ottaen esimerkiksi saksalaisia autoilijoita rajoittavat nopeusrajoitukset. Puolue kertoo vastustavansa kaikkia liikenteen rajoituksia, jotka eivät ole turvallisuusperustaisia. (mt., 17.)

Adam Smith toteaa työn palkan nousevan työnantajien kilpailun myötä (Smith 2015, 87). Hän toisaalta esittää, että köyhä itsenäinen työntekijä on urakka- ja tuntipalkkalaista tehokkaampi, koska saa hän pitää työnsä tuotokset itsellään (mt., 102). Smithistä yhteiskunnan vaurastumisen syyt ovat olleet työn tuottavuuteen johtaneet varojen kasaantuminen ja maan omistaminen (mt., 84). Pääomaa syntyy, kun yksilöllä on varoja elättää itsensä kuukausien ja jopa vuosien ajan, joten hän voi käyttää omasta elannostaan ylijäävän osan tuottavaan toimintaan. Sellaista on esimerkiksi hyödykkeiden kasvattaminen, valmistaminen, ostaminen ja myyminen sekä maanparannus ja koneiden hankinta. (mt., 277-278.) Lisäksi Smith määrittelee valtakunnan yhteiset varannot yksilöiden varantojen summaksi, joten yksilön vaurastuminen tavallisesti kasvattaa myös yhteistä varallisuutta (mt., 279).

Smith kutsuu kiinteäksi pääomaksi varantojen lajia, joka on tuottavaa ilman, että sen tarvitsee kiertää toimijalta toiselle (mt., 280). Sen tarkoituksena on työn tuottavuuden lisääminen (mt., 286), ja siihen sijoitettu pääoma palaa omistajalleen voitollisena. Tuottavampi tuotantolaitos kykenee palkkaamaan yhä enemmän työntekijöitä. (mt., 287.) Siten Smith näkee investoinnit kannattavina ja välttämättöminä suuremman yhteiskunnallisen vaurauden saavuttamiseksi. Hän vetoaa lainalaisuuteen, jonka mukaan pääomien lisääntyessä myös korkoa vastaan lainattavan pääoman määrä kasvaa ja tarjonnan lisääntyessä korko laskee. Lopulta pääomien määrä ylittää sijoitusmahdollisuuden määrän, mikä kiihdyttää sijoittajien välistä kilpailua heidän tavoitellessaan samoja mahdollisuuksia. Useimmiten kilpailijan voittaminen tapahtuu tekemällä halvempia sopimuksia asiakkaiden kanssa. (mt., 352.) Smith nostaa siten esiin, että kilpailu on hyväksi kuluttajalle hyödykkeiden hintojen las-
kiessa.

Smithistä tuhlaavaiset ihmiset ovat tavallaan yhteiskunnan vihollisia ja säästäväiset julkisia hyönte-
tekijöitä (mt, 340). Jälkimmäiseen toimintaan kannustaa oman aseman parantamisen halu, joka on
läsnä kantajassaan koko elämän ajan (mt., 341). Smith nostaa esiin, että Englannin tapauksessa val-
tio on tuhlaamisellaan hidastanut vaurauden ja edistyksen saavuttamistaan. Kuitenkin säästeliääät ja
oman asemansa kohentamiseen pyrkineet ihmiset ovat pitäneet valtion kehitystä yllä, ja vapaus
vaalii kyseisen kehityksen jatkumista. (mt., 345.) Smith mainitsee kaupankäynnin varjopuolen, jossa
kauppias huijaa asiakkaansa ostamaan tuotteitaan yli oman tarpeensa. Smith luottaa yksilön omaan
arvostelukykyyneen ja toisaalta ei pidä huonoja arvioita tekevien yksilöiden ongelmia yhteiskunnan on-
gelmina. Siten hän on niin kutsuttua holhousyhteiskuntaa vastaan. (mt., 360).

Vapaan kilpailun myötä myös pankit kohtelevat asiakkaitaan paremmin, jotta eivät menettäisi heitä
kilpailijoilleen (mt., 329). Smith ottaa esimerkiksi pankkitoiminnan hyödyllisyydestä kotimaansa,

jossa Glasgow:n liike-elämä kaksinkertaistui 15 vuodessa kaupungin ensimmäisten pankkien perustamisen myötä (mt., 296). Smith kehuu Skotlannissa käytössä ollutta, rahan kiertoa tehostavaa kasatilijärjestelmää, joka mahdollistaa esimerkiksi Edinburghilaiselle kauppiaille laajemmat mahdollisuudet kaupankäyntiin ja työllistämiseen kuin Lontoolaiselle kollegalleen (mt., 299). Hän näkeekin harkitun pankkitoiminnan edistävän valtakunnan talouselämää vapauttamalla valtakunnan pääomasta suuremman osan hyödylliseen käyttöön muuttamalla ”kuolleet” varannot tuottaviksi. Hän suosittelee tavoitteen saavuttamiseksi, että suurin osa valtion kierrossa olevasta kullasta ja hopeasta korvattaisiin seteleillä. (mt., 320.)

Smith käsittelee myös työn laatua todeten, että ammatinharjoittajan motivaatio vaivannäköön on suhteessa heidän siitä saamaansa hyötyyn. Kilpailun ollessa vapaata yrittäjät pyrkivät voittamaan toisensa ja siksi noudattavat työssään laatuvaatimuksia. Välttämättömyyden pakko on tehokas käynnistäjä huolelliselle työsuoritukselle, kun taas suurikaan palkinto vaivannäöstä ei tavallisesti riitä yksilön motivoimiseksi. (mt., 754.) Siten Smith korostaa jälleen markkinaprosessin tuottamien luontaisten kannustinten asemaa hyvinvoinnin ja kuluttajansuojan lisäämisessä.

Smith vastustaa sijoittajien liiallista verottamista ja byrokraattista valvomista. Hän luonnehtii varantojen omistajia maailmankansalaisiksi, jotka todennäköisesti muuttaisivat ulkomaille, jos heidän toimintaansa verotettaisiin tai tutkittaisiin liian innokkaasti. Se olisi haitallista koko yhteiskunnalle, koska hänen mukanaan viemät varannot eivät enää ylläpitäisi niiden turvin aiemmin teetettyä työtä. Siten liian raskas pääomavero ehdyttää yhteiskunnan tulonlähteitä. (mt., 844.) Pääoman lisäksi valtio voi verottaa varantojen tuottoja, ja joissain tapauksissa vero on kohdistunut määrättyjen ammattien harjoittamisen tai maanviljelyksen tuottoihin (mt., 847).

Smith kuitenkin huomauttaa, ettei jollekin liike-elämän alalle asetettu vero koidu lopulta liikkeenharjoittajien maksettavaksi, koska heidän on myös kilpailutilanteessa saatava kohtuullinen tuotonsa. Siispä verotettavan alan yrittäjät korottavat hintojaan ja maksattavat siten summan kuluttajilla. Smith myös toteaa, että kauppiaiden ammattikunnan verottaminen olisi hankaloittanut pienkauppiaiden toimintaa niin merkittävästi, että miltei koko vähittäiskauppa olisi päätynyt suurten toimijoiden monopoliin. (mt., 848.) Toisaalta yrittäjät voivat välttää ammattikuntaansa koskevasta verosta koituvat lisäkustannukset säätelemällä tuotteidensa tarjontaa, mikä luonnostaan nostaa hintoja ja on jälleen haitaksi kuluttajille (mt., 851). Maanviljelijällä ei ole kuitenkaan samanlaista mahdollisuutta keinotella verotaakkaansa pois, joten heidän kohdallaan alakohtaisella verolla voi olla tuhoisat seuraukset (mt., 851 – 852).

Smith jakaa yhteiskunnan ammatit tuottavan ja tuottamattoman työn tekijöihin. Julkinen valta kuuluu miltei kokonaan jälkimmäiseen kategoriaan ja sen kasvaessa liian suureksi resursseja ei välttämättä riitä enää tuottavan työn tekijöiden ylläpitämiseksi, jolloin vuotuinen tuotanto laskee häiriön jatkuessa vuosittain. (mt., 341-342.) Hän luonnehtii kuninkaita ja ministerejä poikkeukseksi ”yhteiskunnan suurimmiksi tuhlaareiksi”, ja heidän tulisikin keskittyä omien menojensa vahtimiseen ja antaa yksityisten huolehtia omistaan. (mt., 345.) Smithin mielipide ministereiden ja kuninkaiden tuhlaavuudesta voidaan samaistaa valtion hallintokoneistoon yleisesti, ja voidaankin nähdä, että hän kannattaa valtion roolia mahdollistajana enemmän kuin kontrolloijana.

AfD hyväksyy kaupankäynnin hyvinvoinnin ja rauhallisen rinnakkaiselon perustaksi myös kansainvälisellä tasolla sekä pitää toisille valtioille asetettavia taloudellisia pakotteita periaatteessa väärinä (Alternative für Deutschland 2016, 13). Puolue ajaa vapautta myös maalleen suhteessa kansainväliseen järjestelmään: se pitää euroa perustavanlaatuisena virherakennelmana, koska esittää, että rahaliitosta kehittyi väistämättä velkaunioni. Se esittääkin, että Saksan jäsenyydestä EMU:ssa tulisi toteuttaa kansanäänestys, jos liittoparlamentti ei halua itse irrottaa maata rahaliitosta. AfD vaatii, etteivät saksalaiset pankit joutuisi kantamaan seurauksia ulkomaalaisten pankkien vääristä päätöksistä, eikä saksalaisia säästöjä saa käyttää ulkomailla nousevien riskien turvaamiseen. (mt., 5.)

Smith haluaa myös edistää ulkomaankaupan vapautta. Valtion vuosittainen tuotanto häiriintyy hänen mukaansa silloin, jos siihen kohdistetaan luontaisesti ylimääräistä pääomaa. Ylijäämä voidaan ja kannattaa kuitenkin kohdistaa ulkomaille. (Smith 2015, 293.) Pääoma vaihdetaan valitussa kohdemaassa hyödykkeisiin, joilla tyydytetään joko sen tai pääoman kotimaan kysyntää. Smith kutsuu kyseisenlaista toimintaa rahtikaupaksi ja toteaa senkin osaltaan kasvattavan valtion nettotuloa. (mt., 294.)

Smith korostaa ulkomaankaupan hyödyllisyyttä toteamalla, että tuontikielloilla ja kotimaahan rakennetuilla monopoleilla ei suinkaan kiihdytetä oman maan tuotannon arvon kasvua. Kasvu pikemminkin hidastuu etenkin silloin, jos monopoliaseman saanut toimija ei ole alallaan yhtä taidokas kuin pois suljetut kilpailijat. (mt., 365.) Smith vaikuttaa uskovan vapaaseen kilpailuun ja sen mahdollistamiseen myös kansainvälisellä tasolla. Hän myös kritisoi kauppasopimuksia, joissa suodaan valtiolle erityisoikeus tuoda jotain tuotetta maahan, maksaa muita maita matalampia tulleja tai välttää maa- hantuontimaksut kokonaan. Kyseisenlaiset sopimukset ovat hyödyksi vain erityissuosiota nauttivalle sopimuspuolelle eikä aseman myöntäjälle. (mt., 537.) Toki on muistettava nykyisten kauppasopimusten 1700-luvun lopusta poikkeava luonne, koska 2000-luvun alussa kansainvälisen järjestelmän

hallitseva piirre on vapaakauppa ja jollekin maalle erityisaseman myöntäminen on harvinaista. Yhden tuotteen massiivinen tuonti yhdestä maasta vaikuttaa myös auttamatta vähentävästi sen tuontiin muualta (mt., 541).

FPÖ, AfD ja Smith näkevät kaikkien markkinatalouden hyötyjen perustuvan pääomien kasaantumiseen ja yksilöiden henkilökohtaisten panostusten summaan. Siksi kaikki kolme haluavat rakentaa yhteiskunnasta kannustavan ja mahdollistavan toimijan, joka antaa tilaa ruohonjuuri- ja yksilötason ratkaisuille. FPÖ:n valtio PK-yrittämisen mahdollistajana, AfD:n ”kapeampi ja vahvempi” valtio sekä Smithin argumentointi kauppiaiden toiminnan rajoittamista vastaan ja kysynnän ja tarjonnan lain puolesta puoltavat kaikki valtion toiminnan luonteeksi jopa enemmän rauhaan jättämisen kuin suoranaisen puuttumisen liiketoiminnan alojen dynamiikkaan. FPÖ korostaa talouskasvun ja hyvinvoinnin edistämisen nimissä kansalaisvapauden rinnalla silti solidaarisuutta, järjestystä ja talouskasvun tuottaman hyödyn jäämistä pääasiassa niille ihmisille, joiden esi-isät ovat sen saavuttaneet. AfD haluaa varmistaa, ettei EU pääse ohjaamaan maaosan veropolitiikkaa Saksan yli, ja hyväksyy kansainvälistä kauppaa edistävät sopimukset kunhan Saksalla pysyy niissä riittävä kansallinen määräysvalta. Smithin mielestä kansainvälisten kauppasopimusten purkamisella, harkitsevaisella pankkitoiminnalla ja kykenevällä keskuspankillla voidaan luoda vireät edellytykset kaupan vapaudelle.

FPÖ, AfD ja Smith eivät markkinatalousmyönteisyydestään huolimatta usko täysin rajoittamattomaan markkinaprosessiin. Vapauspuolue kertoo uskovansa sosiaalisen vastuullisuuden rajoissa toimivaan markkinatalouteen (Freiheitliche Partei Österreichs 2011, 3), johon kuuluu myös hyötyjen ja kontribuutioiden kohtuullinen jakaminen kansalaisten kesken (mt., 10). Toisaalta puolue haluaa suojella sosiaalipolitiikan avulla Itävallan kansalaisia korkean iän, vamman, sairauden, onnettomuuden, työttömyyden ja vakavan epäonnen tuottamilta vastoinkäymisiltä (mt., 7) ja varmistaa palkkojen tasapuolisuuden kuitenkin mahdollistaen myös palkan kannustavan roolin (mt., 10). Vapauspuolue arvostaa tervettä ja tarkoituksenmukaista maanviljelysyhteisöä ja haluaa sen nimissä rajoittaa suurten ja monoliittisten maatalousyhtiöiden liikkumatilaa. Toiminnalla pyritään varmistamaan viljelijälle reilu korvaus ruoan hinnassa. (mt., 11.) Puolue suosii erityisesti teknologiateollisuutta ja vientiä, pienten- ja keskisuurten yritysten innovaatioita ja potentiaalisia pienyrityksiä, joissa näkevät Itävallan talouden kulmakiven. FPÖ katsoo suhteensa markkinaprosessiin kaksihaaraiseksi. Lähestymistapa sisällyttää toisaalta aikamme erityispiirteisiin vastaamisen ja toisaalta talouden nousu- ja laskukausia tasoittavan budjettipolitiikan. (mt., 10.) Siten puolue haluaa hioa rajoittamattomien markkinoiden suhdannevaihtelusta terävimmät ”kulmat”.

Vaihtoehto Saksalle ajaa tuloperustaista sosiaalijärjestelmää (Alternative für Deutschland 2016, 5), jossa verotus, yksinkertaisesta ja oikeudenmukaisesta johtojatuksesta huolimatta, lievittää taloudellisesti pieni- ja keskituloisia kansalaisia (mt., 14). Puolue ajaa lakisääteistä minimipalkkaa osallistaakseen myös ne ihmisryhmät, jotka ilman valtion tukea ajautuisivat työmarkkinoiden ulkopuolelle (mt., 8). Karkotuspäätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden kohdalla sosiaaliturva ja yksilön saamat edut tulisi kuitenkin laskea minimiin Saksan hyvinvoinnin, talouden ja kulttuurin suojelemisen nimissä (mt., 12). AfD ei aja yleisemmin tukipohjaista järjestelmää pysyväisratkaisuna, vaan pitkässä juoksussa kaikille tulisi olla yhtäläiset säännöt. Puolue haluaa selkiyttää ”tukiviidakkoa” vaikuttavuuden ja tehokkuuden lisäämiseksi. (mt., 13.)

AfD vastustaa monikansallisia kauppasopimuksia silloin, kun niistä on sovittu läpinäkyvällä tavalla, jota puolueen mukaan Euroopan unionissa joskus noudatetaan. Toisaalta sopimuksissa tulee säilyttää sopimusosapuolten määrittelemät edut ja kansallinen liikkumatila niiden suojaamiseksi. Puolueen mielestä Saksan tulisi kieltäytyä Yhdysvaltain ja EU:n välisestä TTIP-sopimuksesta, monikansallisesta palvelukauppasopimus TiSA:sta sekä EU:n ja Kanadan välisestä CETA:sta. Toisaalta AfD ei kannata valtion omaisuuden yksityistämistä kansalaisten tahdon vastaisesti etenkin yleishyödyllisen sekä asuin- ja maaomaisuuden suhteen. Puolue yksioikoisesti vastustaa juomaveden suojeluun liittyvien toimintojen yksityistämistä ja sitä kautta kaupallistamista. (mt., 13.)

AfD luettelee muitakin aloja, joille se ei haluaisi ulotettavan vapaata kilpailua. Vaihtoehto Saksalle haluaa pienentää riippuvuutta ruoantuotannon alan monikansallisista suurkonserneista. Puolue haluaa rajoittaa kalastuksen, metsätalouden ja metsästyksen toimialoja sovitettaviksi harmoniaan luonnon kanssa. Tavoitteeseen päästään muun muassa kalastajien kanssa sovitulla yhteisillä kalastuskiintiöillä, troolikalastuksen kieltämisellä Itämeren suojelualueilla sekä metsätaloudella, joka toimii kokonaisvaltaisesti ekonomisin, ekologisista ja sosiaalisista perusteista. (mt., 16.) Puolue haluaa sekä yksityisiin että julkisiin rakennusprojekteihin teknistä arviointia ja kustannusvalvontaa, jotta alalle saataisiin läpinäkyvyyttä ja lobbausta voitaisiin vähentää (mt., 17). AfD haluaa myös määrittää rahajärjestelmälle rajat, joiden puitteissa käteisen rahan käyttöä ei saa rajoittaa. Saksan kultavarannot tulisi palauttaa maahan, jotta valuutan vakauteen liittyvä demokraattinen päätösvalta kotimaassa voitaisiin maksimoida. (mt., 14.)

Adam Smith suostuu myös markkinoiden rajoituksiin. Hänen mielestään kauppakomppanioiden tai vasta patentoitujen hyödykkeiden kohdalla voidaan riskin korvaamisen nimissä hyödyntää tilapäisiä monopoleja, joille tosin asetetaan tarkka määräaika, jonka kuluttua niiden on rauettava. Smith vas-

tustaa silti jatkuvaa monopolia haitallisena, koska se nostaa kulutustavaroiden hintaa ja pitää potentiaalisesti jollakin elinkeinoelämän alalla menestyvät pois kilpailun piiristä. (Smith 2015, 749.) Hän havainnollistaa brittiläisen valtiomuodon paremmuutta Itä-Intian kauppakomppanian epäoikeudenmukaisiin sääntöihin vertaamalla Pohjois-Amerikan ja komppanian hallitseman Intian välisiin eroihin (mt., 91). Vertailu 2010-luvulle ei yksityiskohtaisessa sisällössään ole suoraan relevantti, mutta siinä voidaan nähdä ajaton viesti valtion lopullisesta määräysvallasta talouselämässä antamatta suurille yrityksille mahdollisuutta haalia liikaa vaikutusvaltaa.

Smith kertoo myönteiseen sävyyn Englannin pankin roolista suurena valtion laitoksena ja taloudellisenä vakauttajana, jonka rooli on keskeinen koko valtion kannalta (mt., 319). Englannin pankki puuttuu siten markkinaprosessiin. Toisaalta Smith rinnastaa pankkitoiminnan rajoitukset yhtä välttämättömiksi kuin palomuurit. Esimerkiksi vekseleiden tai seteleiden liikkeellelaskun kieltäminen, vaikka loukkaakin pankkiirien yksilöllistä liiketoiminnan vapautta, voivat jossain olosuhteissa olla välttämättömiä yhteiskunnan turvallisuuden takaamiseksi. (mt., 324.) Tuotanto, jonka pääoma pohjautuu paperirahaan, on Smithin mukaan kulta- tai hopeapohjaista toimintaa epävakaampaa (mt., 321).

Smith ei kannata perintöveroa, koska katsoo lasten kärsivän perheenisän kuolemasta jo valmiiksi. Siten Smith ei kannata sukupolvenvaihdosten verottamista tai periytyvän varallisuuden kiertämistä valtion kirstun kautta. Hän kuitenkin myöntää tilanteen olevan mahdollisesti toinen, mikäli lapset ovat jo perustaneet omat perheensä ja tulevat toimeen omilla riippumattomilla varoillaan. (mt., 855.) Smith korostaa maatalousmaan, kaivosten ja kalavesien asemaa yhteiskunnan kasvavan pääoman lajina (mt., 282), joten hänen mielestään sijoittaminen niihin laajamittaisesti ja asiantuntevasti on kannatettavaa (mt., 283).

Puolueiden ja Smithin poikkeaminen markkinatalouden vapaudesta on perusteltu joko suuremmalla kansallisella edulla tai inhimillisellä hyvinvoinnilla. FPÖ vaatii sosiaalisesti kohtuullista pääoman jakautumista sekä onnettomuuksien ja vammaan kohdanneiden ihmisten tukea ja AfD jakaa vision haalamalla lievittää pieni- ja keskituloisten verotusta. Kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden sosiaaliturvan lasku minimiin on sekin linjassa FPÖ:n kanssa maahanmuuttajien jäädessä varsinaisen kansakunnan ja pystytettävän markkina- ja sosiaalijärjestelmän ulkopuolelle. Smith ei aja yhtä voimakkaasti markkinatalouteen ”pehmennyksiä” sosiaalisen oikeudenmukaisuuden nimissä, vaikka toki kannattaakin joissain tapauksissa tilapäisiä monopoleja uraa uurtavan yrittäjän riskin korvaamiseksi. Toiminta voidaan itse asiassa tulkita enemmän kannustavuuden kuin sosiaalisen vastuullisuuden osaksi. Samalla tavalla Smith haluaa asettaa tarkan katon korkokannalle, jotta lainattu raha

päätyisi harkitsevaiseen ja hyödylliseen käyttöön. Sivuvaikutuksena kansalaisia kuitenkin suojellaan koronkiskonnalta ja esimerkiksi vastuuttoman lainanoton kielteisiltä vaikutuksilta.

Vapauspuolue on valmis rajoittamaan strategisen merkityksen ja kansallisen edun nimissä maatalousalan liiketoimintaa varmistamalla elinkeinon terveen ja asianmukaisen luonteen sekä sen toimijoiden saaman kohtuullisen korvauksen. Lisäksi puolue kannattaa nousu- ja laskukausia tasapainottavaa budjettipolitiikkaa. AfD jakaa FPÖ:n huolen ruoantuotannon kontrolloimattomuudesta ja haluaa rajoittaa ruoantuotannon kilpailua liian suurten tuottajien syntyminen ehkäisemiseksi sekä suuraa kieltoa juomaveden puhtauteen liittyvän toiminnan yksityistämiseksi. Toisaalta Vaihtoehto Saksalle ei halua yksityistää mitään valtion omaisuutta ilman kansan kannatusta ja haluaa pitää siten monella alalla kiinni liiketoiminnan poliittisesta rajoittamisesta. Smith kannattaa myös valtion roolin lopulta ”isäntänä” markkinatalouden ”rengille” muun muassa valtionhallinnossa. Smith nostaa maatalouden, kalastuksen ja kaivokset keskeiseksi yhteiskunnan pääoman muodoksi, mutta rajoitusten sijaan toivoo alalle sijoituksia. Maailma on Smithin jälkeen muuttunut: siinä, missä hänen aikanaan ruoan tuotanto oli nähtävissä kannattavana ja kansantaloutta eteenpäin vievänä tuottoisana liiketoimintana, nykyisen Saksan ja Itävallan tapauksissa ruokaa ja juomaa pidetään enemmän välttämättömyyksinä ja turvallisuuskysymyksinä, joiden oikeanlainen saatavuus on taattava.

3.2 TYÖN KANNATTAVUUS

Luvussa keskitytään siihen, miten AfD, FPÖ ja Adam Smith käsittelevät työn kannattavuutta. Vapauspuolueen mukaan tulee olla kannattavaa tehdä työnsä hyvin. Puolue sitoutuukin verotusjärjestelmään, joka on samalla tekoperustainen ja sosiaalisesti tasapainoinen. Puolue pitää kohtuullisia palkkoja ja järjestelmää yritysverotusta vahvan työetiikan, omistajuuden ja hyvinvoinnin takeina ja painottaa matalan verotuksen ja ahkeruudesta palkitsevan järjestelmän luomista keskeisinä menestyvän liike-elämän ja terveiden työmarkkinoiden muodostumisessa. Nuorille yrittäjille tulisi vapauspuolueen mielestä antaa startup-tukea. Verohelpotuksia tulisi kanavoida heille sekä yrityksille, joiden toiminta edistää investointeja ja työllistämistä. (Freiheitliche Partei Österreich, 2011.)

AFD ajaa Saksan kansalaisille aktivoivaa perusturvaa, jossa tulonpidätyksillä varmistetaan, että työtä tekevällä enemmän rahaa käytettävissään kuin työtä tekemättömällä (Alternative für Deutschland, 2016). Puolue haluaa rajoittaa verotusta ja vahvistaa sen kirjaamalla perustuslakiin bruttokansantuotteeseen suhteutetun verotus- ja tullikatkon. Sen puitteisiin myös mahdollisten uusien verojen olisi asetuttava. Toisaalta AfD haluaa lopettaa pienen korkotason ylläpitämisen, jotta kansalaisten eläketurva paranisi. (mt., 14.) Sitä kautta myös työn kannattavuus nousee kertyneiden eläkkeiden

muodossa. Vaihtoehto Saksalle haluaa kannustaa kansalaisiaan toimeliaisuuteen myös kunnallisten työkeskusten avulla (mt., 8).

Adam Smith samaistaa toisiinsa työn luontaisen tuloksen ja palkan, koska alkutilassa työn tulokset kuuluivat tekijälleen lyhentämättöminä (Smith 2015, 83). Lähes kaikesta työstä koituu kuitenkin muita kuluja, kuten raaka-aineiden hankintaan tai työvoiman palkkaamiseen liittyviä menoja (mt., 84). Smith kertoo työntekijän palkan riippuvan sopimuksesta, jonka hän tekee työnantajan kanssa (mt., 85). Hän on kuitenkin FPÖ:n ja AfD:n kanssa yhtä mieltä siitä, että työn palkkauksen tulisi olla myös kannustavaa. Smith kertoo, että on olemassa taso, jonka alle mikään palkka ei voi mennä, koska työläisen on kyettävä elättämään itseään ja tarvittaessa myös perhettään. (mt., 86.)

Kannustavuus on Smithille kuitenkin muutakin kuin vain mahdollisuutta selvitä hengissä. Hän kertoo palkan suuruuden olevan suoraan verrannollinen työntekijän ahkeruuteen sekä arjen mukavuuksien tavoittelun että lisääntyneen hyvinvoinnin vuoksi. Toisaalta Smithistä esimerkiksi urakkapalkkaus voi olla jopa liian kannustava ja polttaa työntekijän loppuun, kun taas kohtuullisemmin työskentelevästä on pitkällä aikavälillä enemmän hyötyä. (mt., 99.) Smith toteaa yhteiskunnan alaluokkien nauttineen yleisestä palkkojen noususta. Hän pitää sitä hyvänä asiana, koska työväen- ja palvelusväenluokka muodostavat enemmistön yhteiskunnan väestöstä. (mt., 96.) Hän nostaa esiin lainalaisuuden, jonka mukaan syntyvyys nousee köyhempään väestönosaan siirtyessä ja päinvastoin. Toisaalta suuremmalla palkalla suuri lapsikuolleisuus laskee, ja sen johdosta väkiluku kasvaa (mt., 97). Työn noussut korvaus on siten seuraus kasvaneesta varallisuudesta ja syy väestönkasvulle, joten sitä on turha pahoitella (mt., 99).

Adam Smith erittelee palkkojen nousun syyksi juuri kansallisen varallisuuden kasvun, ei määrän, koska pääomien kasvaessa työn kysyntä kasvaa (mt., 88). Kysynnän lisäksi elämän välttämättömyyksien ja mukavuuksien hinnalla on vaikutusta palkkatasoon (mt., 103). Smith ei tunnusta muiden tekijöiden vaikuttavan aitoon palkkaukseen, vaan esittää tuloveron korotusten vain korottavan palkkoja veroa enemmän (mt., 860). Pitkällä aikavälillä suora palkkavero korottaa kulutustavaroiden hintaa enemmän kuin tavaroihin kohdistuneet verot, laskee työvoiman kysyntää, tuotantoelämän taantumista, vähävaraisten työmahdollisuuksien vähentymistä ja maatalouden vuosituotannon laskua (mt., 861 – 862).

Varannoista kumpuavaa tuottoa Smith ei haluaisi verottaa, koska hän ei halua riistää sijoittajalta hänen riskinsä ja vaivansa palkitsevaa, usein vaatimatonta korvausta, jota ilman hän joutuisi mah-

dollisesti lopettamaan toimintansa (mt., 842). Smith pitää myös maanvuokran verottamista pääomaverona järkevämpanä, koska maiden määrä ja laatu ovat helposti selvitettävissä ja vaikeasti salattavissa. Pääoman määrä on usein salainen ja harvoin tarkasti selvitettävissä etenkin ottaen huomioon sen muuttuvan luonteen. (mt., 843 - 844.) Hyvin järjestäytyneellä nyky-yhteiskunnalla on kuitenkin käytössään 1700-luvun vaihtoehtoja monipuolisemmat keinot varallisuuden todentamiseen. Smith kritisoi luontaista talouselämää vaikeuttavaa verotusta luonnehtimalla, että ”yksikään taito ei ole valtiolle niin helppo oppia kuin se, miten kansan taskuista otetaan rahaa” (mt., 857).

Smith jaottelee työn kohteensa arvoa lisääväksi, kuten käsityöläisen, tai lisäämättömäksi, kuten palvelijan. Työnantaja rikastuu palkkaamalla ensimmäiseen joukkoon kuuluvia työntekijöitä, mutta köyhtyy haaliessaan jälkimmäisiä, vaikka heidänkin työpanoksellaan on oma arvonsa. (mt., 330.) Myös yhteiskunnan tuotanto riippuu tuottavan ja tuottamattoman työn suhteesta, koska ensin mainitulla elätetään jälkimmäisen tekijöitä. Muun muassa hallitsija, armeija ja muut julkisen vallan piiriin kuuluvat tehtävät kuuluvat tuottamattoman työn piiriin. (mt., 331.) Virkamiesten palkkojen verottamista Smith pitää suotavana. Hänen mukaansa ne ovat työnkuvaan nähden yleisesti liian korkeat, koska valtion päättäjät palkitsevat itseään ja ystäviään ylenpalttisesti. (mt., 863.)

Smith kertoo oman sukupolvensa olevan edeltäjiään ahkerampi, koska varoja suunnataan aiempaa enemmän ahkeruuden kuin joutilaisuuden ylläpitoon. Hänen mielestään aiempi ongelma oli se, ettei hänen esi-isäänsä kannustettu työteliäisyyteen, koska ilmaiseksi on houkuttelevampi olla tekemättä kuin tehdä työtä. Työn kannustava vaikutus näkyy myös kaupunkitasolla pääomaan perustuvien kaupunkien ollessa yleisesti ahkerampia, siistimpiä ja menestyvämpiä kuin hovikaupungit. (mt., 335.) Niiden yläluokan laiskuus voi levitä ja jopa madaltaa kyseisiin kaupunkeihin sijoitettavan pääoman tuottavuutta (mt., 336). Tuottavan ja tuottamattoman työn suhdetta voi myös säädellä verotuksellisin keinoin (mt., 335). Pääoman ja tulojen suhde yhteiskunnassa on lainalaisuus, joka määrittää ahkeruuden ja laiskuuden suhdetta pääoman tuottaessa ahkeruutta ja tulojen laiskuutta. Säästäväisyys kasvattaa pääomaa ja siten ahkeruutta. (mt., 337.)

Smith ja käsiteltävät puolueet ovat yksimielisiä siitä, että hyvin tehdystä työstä tulisi yhteiskunnassa palkita. Samalla kolmessa ajatusmaailmassa korostuvat yrittäjä- ja innovaatiomyönteisyys, joka linkittyy vahvasti uskoon yksilöstä yhteiskunnan veturina. Vapauspuolueen ajama verotus on pääasiassa tekoperustaista ja yritysverotus on järjellistä ja peräti helpotettua, mikäli toiminnalla on investointeja tai työllistämistä edistäviä vaikutuksia. AfD haluaa käyttää, FPÖ:n maininnoista poiketen, jopa tulonpidätyksiä sanktioina, jotta työtä tekevällä on taloudellinen etu sitä tekemättömään. AfD haluaa ahkeruuden näkyvän myös aikanaan kansalaisen eläkkeen suuruudessa. Smith samaistaa

työn tuloksen alkuperäiseksi palkan määritelmäksi, joten myös hän kannattaa työn hedelmien jäämistä tekijälleen. Smith ajaa kannustavaa palkkaa paitsi elämisen ja elättämisen, myös parantuvan elintason tuoman ahkeruuden vuoksi. Hän näkee palkkojen nousun johtuvan yhteiskunnan yleisestä talousnoususta ja pitää palkkauksen verotuksellisia muuttamisyrittäjiä keinotekoisina ja haitallisina. Smith ei verottaisi myöskään yrittäjien työn korvausta, joka on hänestä pikemminkin liian pieni kuin suuri, mutta näkee kiristämisvaraa tuottamatonta työtä tekevien hallinnon virkamiesten palkoissa. Smithistä työn kannattavuus etenkin tuottavuudeltaan keskeisillä aloilla on siis taattava.

3.3 KOULUTUKSEN TYÖELÄMÄYHTEYDET

Luvussa tarkastellaan puolueiden ja Smithin näkemyksiä koulutuksen merkityksestä yksilölle ja koulutetun kansan tärkeydestä yhteiskunnalle. FPÖ:n mielestä jokaisella on oikeus kunnolliseen koulutukseen (Freiheitliche Partei Österreichs 2011, 7). Puolue asettaa nuorisopolitiikkansa tavoitteeksi valistuneet ja kypsät kansalaiset, joilla on tarvittavat taidot pärjätäkseen itsenäisenä yhteiskunnan jäsenenä (mt., 8). Vapauspuolue korostaa myös koulutuksen hyödyllisyyttä yhteiskunnalle toteamalla, että kehitys ja edistys vaativat kokonaisvaltaista koulutusta, akateemista vapautta sekä itsestä taidetta ja kulttuuria. Ihmisten täyden potentiaalin saavuttaminen vaatii tehokasta jatkokoulutusta. Koulutuksen avulla voidaan myös siirtää uusille sukupolville yhteisön arvoja ja perintöä. Puolue kuitenkin tunnustaa myös koulutuksen käytännön hyödyn ammatilliseen elämään valmistavana sekä kykyjen ja kunnianhimon toteuttamisen välineenä, jonka keskeisimmät oppisisällöt ovat lukeminen, kirjoittaminen ja laskeminen. FPÖ arvostaa kaikille yhteisen peruskoulutuksen lisäksi tutkimusta valoisan tulevaisuuden peruspilarina. Vapauspuolue arvottaa perustutkimuksen yhtä tärkeäksi kuin soveltavan tutkimuksen ja vaatii tieteen vapautta taloudellisista intresseistä. (mt., 14.)

Vaihtoehto Saksalle -puolue pitää koulutusta yhteiskunnalle tärkeänä ja haluaa turvata mahdollisimman monen lapsen koulunkäynnin asettamalla kertyvää eläkettä muistuttavia kannustimia vanhemmille, joiden lapset saattavat koulunsa loppuun. AfD haluaa kompensoida haittoja ja taloudellisia uhrauksia, joita lapsiperheillä on lapsettomiin verrattuna. (mt., 8.) Puolue pitää yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen duaalimallia menestyksenä, joten se arvostaa sekä teoreettisen tieteen että käytännönläheisen ammatillisen opin roolia yhteiskunnan kehittämisessä. AfD haluaa erityisesti ammattikorkeakouluista ja mestarikouluista ammatillisen koulutuksen ja elinikäisen oppimisen johtotähtiä, joiden asemaa tulee vahvistaa. (mt., 11.)

Adam Smith pitää tärkeinä kansalaisten hankkimia hyödyllisiä taitoja ja oppeja ja pitää niitä yhtenä kiinteän pääoman muotona. Opiskeluaikana panostetut kustannukset tuottavat kykypääomaa, joka

kuuluu sekä yksilölle itselleen että hänen yhteiskunnalleen ja korvaavat tuottona aiheuttamansa kustannuksen. (mt., 281.) Smith tunnustaa eri yhteiskuntaluokkien erot koulutustasossa, mutta katsoo kuitenkin myös alaluokilla olevan aikaa koulunkäyntiin ennen ammattinsa harjoittamista. Kaikille kansalaisille tulisi opettaa ”koulusivistyksen kulmakiviä” eli lukemista, kirjoittamista ja laskeamista. (mt., 776.) Smithin perusopetuksen painotukset ovat siten samat kuin Itävallan vapauspöölueellä. Vaikka joskus ihmiset oppivat yhteiskunnassaan luonnostaan itselleen tarpeelliset ja luontaiset taidot ja hyveet, valtion tulee huolehtia muissa tapauksissa, että ne tulevat omaksutuiksi. Muuten enemmistö kansalaisista joutuu alennustilaan. (mt., 772.)

Smith perustelee väitettään vetoamalla työnjakoon. Sen johdosta suurimman osan kansasta ammatilliset tehtävät tyypistyvät yksinkertaisiksi ja monotonisiksi, koska suurin osa ihmisistä kehittää ymmärrystään juuri päivätyönsä kautta. Yksinkertainen työ ei tarjoa älyllisiä haasteita, joten työntekijä menettää kykynsä ahkeruuteen ja muuttuu typeräksi, tietämättömäksi, tylsämieliseksi, epäoikeudenmukaiseksi ja velvollisuudentunnottomaksi. Rappiotilaan joutunut kansalainen ei pysty mieltämään kansallista etua eikä puolustamaan maataan sodassa, koska yksitoikkoisuus murtaa hänen rohkeutensa ja fyysisen kuntonsa. Smithin mukaan kyseinen alennustilaongelma on pienempi vähemmän kehittyneissä, ”barbaarisissa” yhteiskunnissa. (mt., 773.) Kehittyneinä ja nykyaikaisina länsimaina Saksaa ja Itävaltaa ei kuitenkaan voi pitää barbaarisina. Smithin jälkeen maailman kehittyneiden valtioiden muutostrendi on siirtynyt teollisuusyhteiskunnasta kohti palveluyhteiskuntaa, joten valtion suhteellista kehitystasoa ei voi täysin verrata eri aikakausiin. Työnjako ja erikoistuminen ovat yhä päteviä kehittyneen yhteiskunnan merkkejä ja juuri ne ovat keskiössä Smithin perustelussa alennustilaongelmasta.

Smith pitää aikansa alimpien kansankerrosten koulutusta erittäin tehokkaana ja tarkoituksenmukaisiin asioihin keskittyvänä. Hän pitäisi sitä jopa täydellisenä, jos aapiset sisältäisivät enemmän tietopohjaista sisältöä ja jos tavalliselle kansalle hyödyttömät latinan alkeet korvattaisiin kaikissa ammateissa hyödyllisiksi osoittautuvilla geometrian ja mekaniikan oppisisällöillä. (mt., 776.) Smith tekee yleisen, varsin yllättävän havainnon, että julkisten laitosten alaisten taitojen opetus on kehnompaa kuin muiden. (mt., 758.)

Smithin mainitsemat sivistyksen kolme tärkeintä taitoa opitaan tavallisesti yksityisissä kouluissa, joiden opetuksen taso on tuntuvasti yliopistoja paremmalla tolalla. Historiallisesti yliopistoilla on ollut merkittävä asema tieteen esiintuojina, mutta Smithin aikana sekä niiden alkuperäinen tarkoitus paiston ammattiin valmistajina että opettamistyyli olivat unohtuneet. (mt., 758 – 759.) Yliopiston

opetuksen heikko taso selittyy osittain sillä, että opettajat ovat urakehityksensä näkökulmasta riippumattomia omasta ammatillisesta maineestaan ja tunnollisuudestaan (mt., 771). Korkeakoulutuksen osuus yläluokan koulutuksesta on Smithin mukaan yhdenaikaisesti sekä koulutuspolun raskain että käytännössä hyödyttömin (mt., 772).

Smith vaikuttaa toisin sanoen arvostavan soveltavia tieteitä ja ajatusta Humbolt-tyyppisestä yliopistosta, jossa tehty tutkimus hyödyttää yksilöiden kautta yhteiskuntaa hyödyllisinä taitoina. Hänen näkökulmastaan juuri koulutuksen työelämäyhteydet ja rooli yhteiskunnan pääomaa lisäävänä tulevaisuusinvestointina ovat keskeinen syy koululaitoksen tärkeydelle. Toisaalta Smith näkee tavallisen kansan kouluttamisessa myös turvallisuuteen liittyvän näkökulman: koulutettu kansa on vähemmän taipuvaista kiihkoiluun, levottomuuksiin ja kansankiihottajien propagandaan. Kouluja käynyt ihminen mieltää itsensä kunnialliseksi, ja uskoo siten esivallan kunnioittavan itseään, joten hän kunnioittaa esivaltaa ja käyttäytyy yleisesti siivommin kuin typerä tai tietämätön kansalainen. (mt., 779.)

Jokainen kolmesta tarkastellusta ajatusmaailmasta pitää näin opiskelun kansalaisille tuottamia työelämävalmiuksia arvossa. AfD käsittelee koulutusta puhtaimmin työelämän ja yhteiskunnan kehityksen näkökulmasta, mutta FPÖ ja Smith tekevät siitä myös pidemmälle meneviä johtopäätöksiä. Vapauspuolue näkee koulutuksen yhteiskunnallisten ja ammatillisten taitojen lisäksi keinona siirtää kansallisia arvoja ja perintöä sukupolvelta toiselle sekä korostaa soveltavan ja perustutkimuksen tasavertaisuutta. Adam Smith vaikuttaa pitävän arvossa juuri koulutuksen tarkoituksenmukaisuutta ja kritisoi voimakkaasti aikansa korkeakoulutusta liiasta teoreettisuudesta. Osasy syy mieltämäänsä yliopistolaitoksen alennustilaan on Smithin mielestä myös yleinen opetushenkilökunnan välinpitämättömyys, mutta hän ei toisaalta missään vaiheessa selvästi ilmaise arvostavansa koulutusta talouselämästä irrotettuna itseisarvona, kuten FPÖ tekee.

3.4 YHTEISKUNNAN SISÄINEN JA ULKOINEN TURVALLISUUS

Luvussa tarkastellaan sitä, millaisena FPÖ, AfD ja Smith näkevät turvallisuuden luonteen, rajat ja roolin. Vapauspuolue näkee turvallisuuden perustarpeena ja ihmiskunnan myönteisen kehityksen keskeisenä vaatimuksena (Freiheitliche Partei Österreichs 2011, 13). Puolue asettaakin Itävallan ja sen asukkaiden turvallisuuden, rauhan ja hyvinvoinnin toimintansa ohjenuoraksi (mt., 2, 5). FPÖ haluaa ylläpitää sekä ulkoista että sisäistä turvallisuutta ja niiden kautta yhteiskunnallista koheesiota (mt., 7), johon kuuluvat Itävallan asema osana saksankielistä kielellistä ja kulttuurillista yhteisöä sekä Itävaltaan syntyperäisesti kuuluvat ihmisryhmät (mt., 2).

Ulkoisen turvallisuuden suhteen FPÖ on sitoutunut puolustamaan kotimaataan (mt., 3) ja kansallisia maa-alueitaan (mt., 4). Itävallan tulee puolueen mukaan tehdä kaikki voitavansa ylläpitääkseen puolueettomuutensa ja tarjotakseen kansalaisilleen suojelusta ja apua vaaran uhatessa. Siksi puolue vaatii sotilaille ja poliiseille parasta mahdollista koulutusta ja välineistöä. Toisaalta kotimaan puolustamisen tulisi olla ensisijaista verrattuna armeijan käyttöön ulkomailla. Jälkimmäisen tulisi lisäksi olla vapaaehtoista ja tiukasti Itävallan oman päätäntävällän piirissä sekä tapahtua osana katastrofiapua, humanitaarisia operaatioita, rauhanturvaamista ja YK:n operaatioita. FPÖ luonnehtii Itävallaa autonomiseksi ja rauhaa rakentavaksi maaksi, jonka ei kuulu olla osallisena sotilasliitossa. (mt., 13.)

FPÖ kannattaa kokonaisvaltaista maanpuolustusta ja sen nimissä kaikille miespuolisille kansalaisille pakollista ase- tai kansalaispalvelusta, jonka tarkoitus on toimia itävaltalaisien henkilökohtaisena kontribuutiona maansa turvallisuuden ja sosiaalisen rauhan hyväksi. Puolue haluaa tarjota samat palvelusmuodot naisille vapaaehtoisina. (mt., 13.) Se haluaa taata ulkoisen turvallisuuden myös ulkopoliitiikan keinoin tavoitellen turvallisuutta, aitoa suvereniteettia sekä Itävallan ja sen kansalaisten etua ja vapautta kaikkialla maailmassa (mt., 16.) FPÖ haluaa ajaa tavoitteitaan eurooppalaisen solidaarisuuden sekä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keinoin, jotta Itävallan puolueettomuus saadaan turvattua. Tavoitteen kannalta riippumattomuus Euroopan ulkopuolisista sotilasvalloista on tärkeää. (mt., 17.)

AfD kannattaa FPÖ:n tavoin vahvaa armeijaa, joka suojaa Saksan suvereniteettia. Puolue haluaa myös palauttaa voimaan asevelvollisuuden 18-25-vuotiaille miehille. AfD vastustaa eurooppalaista armeijaa ja haluaa kehittää kattavan ja osaavan saksalaisen liittoarmeijan sekä vähentää sotilasliiton ulkomaalaisia joukkoja ja ydinaseita Saksan maaperällä. Puolue kuitenkin katsoo NATO:n jäsenyyden vastaavan Saksan turvallisuuspoliittisia intressejä kunhan liitto pysyy puolustuksellisessa perusajatuksessaan. (mt., 7.)

AfD hyväksyy maansa osallistumisen kansainvälisiin sotilasoperaatioihin NATO-maiden ulkopuolella lähtökohtaisesti YK:n lipun alla ja vain Saksalle merkittävien operaatioiden tapauksessa. AfD ajaa Saksan turvallisuusintressejä myös puolustusliitoista riippumattomasti vaalimalla suhdettaan Yhdysvaltioihin ja vahvistamalla suhteita Venäjään muun muassa vastustamalla maan vastaisia pakotteita. Puolueen mielestä Saksalle kuuluisi YK:n kolmanneksi suurimpien jäsenmaksujen maksajana pysyvä paikka turvallisuusneuvostossa. (mt., 7.)

Smith pitää liberalistisen tradition mukaisesti hallitsijan tärkeimpänä tehtävänä valtion suojelemista toisten valtioiden aggressiolta, joka voidaan torjua ainoastaan sotilaallista voimaa käyttäen (Smith 2015, 687). Varakkaalle valtiolle puolustautuminen on erityisen tärkeää, koska esimerkiksi maatalous tuo kehittyessään yhä suurempia pääomia, mutta samalla erikoistuneita ja sotimista taitamattomia kansalaisia ja samalla houkuttelevaa vaurautta naapurimaiden ryöstettäväksi (mt., 693 – 694). Smithin ajan Britannia, kuten myös nykypäivän Saksa ja Itävalta, voidaan luokitella vauraksi maiksi ja siten houkutteleviksi hyökkäyskohteiksi. Puolustuskyky voidaan hankkia joko pakottamalla miespuoliset kansalaiset sotilaiksi oman työnsä ohessa asevelvollisuusarmeijana tai mahdollistaa vaki-
tuinen palkka-armeija, joka voi keskittyä täysiaikaisesti sotataitoon (mt., 694). Smith pitää sotimista ”kaikista taidoista jaloimpana” ja erikoistuessaan myös yhtenä vaikeimmista omaksua (mt., 692), joten hänestä tyydyttävästi tehtävänsä täyttävän armeijan ammatillinen luonne on välttämätön (mt., 693). Sotimassa olleella asevelvollisuusarmeijalla on ollut mahdollisuus harjaantua yhtenäiseen toimintaan sekä asetaidoissa että kurissa, ja kasvaa niiden suhteen palkka-armeijan vertaiseksi, mutta muissa tapauksissa ammattiarmeija on ylivertainen etenkin kurin suhteen (mt., 696 – 697).

Ammattisotilaita voi olla Smithin ajan sivistysmaissa korkeintaan prosentti väestöstä, jotta sotaväen ylläpito ei kävisi taloudellisesti liian raskaaksi (mt., 692). Vaikka koko kansakunta ei voi Smithin puolesta olla sotilaita, hän pitää kuitenkin yleistä taistelutahtoa tärkeänä. Jos kansalaisilla on ”sotilaan mieli”, ammattiarmeijan ei tarvitse olla yhtä suuri kuin sitä ilman, koska se suojelee sekä ulkoisia että sisäisiä uhkia, kuten sotilasvallankaappausta, vastaan. (mt., 777.) Taistelumieltä ei välttämättä tule mitattua kansallisen turvallisuuskriisin yhteydessä, mutta siitä on yhtä kaikki hyötyä kurjuutta levittävän pelkuruuden torjumiseksi (mt., 778).

Smith ottaa ulkoisen turvallisuuden huomioon myös suunnitellessaan kansallisen liike-elämän toimintaa. Esimerkiksi rahtikaupasta on tuottoensa lisäksi hyötyä Britannialle merimiesten ja laivojen suurena määränä, josta laivasto saa konfliktitilanteessa oivaa täydennystä (mt., 369). Samalla myös valtiossa liikkeellä olevan kultarahan ja paperirahan suhde on konfliktitilanteessa olennainen. Valtakunnan pitäminen hyvin puolustettavassa tilassa vaatii, paperirahan osuus on alle puolet. Näin valtakunnan kultavaranto on maantieteellisesti hajautettu, joten vihollinen ei voi vallata sitä kerralla ja muuttaa paperirahaa arvottomaksi. (mt., 321.)

Smithille ulkoisen turvallisuuden takaaminen on hallitsijan tärkein tehtävä. FPÖ ja AfD pitävät turvallisuutta yhtäläisesti arvossa. Kaikki kolme uskovat vahvan ja hyvin varustellun armeijan turvaavan valtionsa koskemattomuuden. FPÖ ja AfD perustavat puolustusratkaisunsa asevelvollisuusarmeijan

varaan, mutta Smith uskoo ammattiarmeijan suorituskyvyn ylivoimaisuuteen. Nykyisessä asevelvollisuusjärjestelmässä on toisaalta sekä palkallisia että palkattomia sotilaita, joten FPÖ:n ja AfD:n ehdottamat armeijat eivät ole yhtä kaukana Smithin linjasta kuin hänen esittämänsä ja parjaamansa versio asevelvollisuusarmeijasta. Juuri varusmiespalveluksen suorittanutta tai kertausharjoituksissa paljon käynnyttä joukkoa voi hyvinkin vertailla smithiläiseen ammattiarmeijaan. Asevelvollisuusarmeijan runko ei toisaalta koostu ammattilaisista, joten siten kokonaisuutta leimaa asevelvollisuuden henki. Käsiteltävät puolueet painottavat armeijansa käyttämistä kotimaan puolustamiseen ulkomaisten operaatioiden sijaan ja FPÖ peräti vaatii Itävalalta puolueettomuutta ja roolia rauhan tekijänä, kun taas AfD katsoo esimerkiksi NATO-jäsenyyden Saksan etujen mukaiseksi, kunhan puolustuksellinen näkökulma sotilasliitossa painottuu ja liiton joukkojen määrä Saksan maaperällä vähenee.

AfD:n ja FPÖ:n näkemykset heijastelevat valtioidensa status quoa ja ovat suurelta osin myös siihen eivätkä ainoastaan puolueiden ideologiaan sidottuja. Saksan kansainvälisen aseman huomioiden AfD haluaa muodostaa myös hedelmällisiä kahdenvälisiä suurvaltasuhteita ja saada Saksan YK:n turvallisuusneuvoston pysyväksi jäsenmaaksi ja ottaa siten aktiivisempaa roolia kansainvälisessä turvallisuuspolitiikassa. Smith perustaa Britannian merimahtiin ajatuksen rahtikaupan hyödyllisyydestä myös turvallisuuden takaajana kauppalaivojen monikäyttöisyyden vuoksi. Toinen talouselämän rakenne, joka auttaa valtiota puolustautumaan, on maltillinen paperirahan käyttö, koska vihollinen ei pääse valtaamaan kerralla hajautettuja kultavarantoja. Smith ei puolueista poiketen ehdota Britannialle itsensä puolustamisen lisäksi tulevaa aktiivisuutta kansainvälisen turvallisuuspolitiikan saralla: ei rauhantekijänä eikä keskeisenä mahtina. FPÖ ja AfD eivät korosta erikseen laivaston asemaa. Toisaalta Itävalta on nykyään sisämaavaltio ja Saksallakin on paljon enemmän maarajaa kuin rannikkoa, joten niiden tilanne eroaa Britannian todellisuudesta.

FPÖ kiinnittää ohjelmassaan suurta huomiota myös sisäiseen turvallisuuteen painottaen lakia, järjestystä ja turvallisuutta vapauskorostuksensa vastapainona. Puolue vaatii selvän rajan puitteissa toteutettavaa päättäväistä toimintaa järjestäytyneen rikollisuuden, jengien, ihmissalakuljetuksen, huumekaupan, terrorismin ja väkivaltarikosten kitkemiseksi, mutta ei kuitenkaan kannata kuolemanrangaistusta. Rikosseuraamusjärjestelmän ensimmäinen prioriteetti tulisi olla uhrien suojelu ja auttaminen, mikä pitää ottaa huomioon tuomittujen integroimisessa takaisin yhteiskuntaan. FPÖ haluaa lähettää Itävallassa rikoksia tehneet ulkomaalaiset kotimaahansa. (Freiheitliche Partei Österreichs 2011, 13.)

FPÖ on valmis puolustamaan kotimaansa eurooppalaisia arvoja ja liberaalidemokratiaa fanaattisuutta ja ääriliikkeitä vastaan (mt., 5). Itävallan avoimuuden maailmalle tulisi perustua isänmaarakkauteen, kansalaisista välittämiseen ja kulttuurin suojelemiseen, joiden nimissä maa on valmis myös arvostamaan muita kulttuureja. Puolue varaa kuitenkin oikeuden torjua vieras kulttuuri, jos se toimii hyökkäävästi tai pyrkii syrjäyttämään valtakulttuurin. (mt., 16.) Toisaalta puolue nostaa keskeiseen asemaan myös luonnonmukaisen ympäristön suojelun koko kansan olemassaolon perustana. Biodiversiteetin vaaliminen ja eläinten toverillinen huomioiminen suojelutoimessa ja kohtelussa ovat puolueen harmoniseen luontosuhteeseen tähtäviä tavoitteita. (mt. 6.)

Vaihtoehto Saksalle kertoo ajavansa sisäistä turvallisuuspoliittista vapautusiskua, jolla asetetaan kansalaisten turvallisuus ensimmäiselle sijalle. Tavoitteeseen kuuluvat poliisin resurssien vahvistaminen ja rikosoikeuden tarkistaminen. Viranomaisiin kohdistuvista hyökkäyksistä tulisi määrätä ankarampia rangaistuksia ja oikeusjärjestelmän tulisi siirtyä aidosti uhrien suojelun suuntaan rikollisten suojelun sijaan. Kansalaisten aseenkanto-oikeutta tulee vahvistaa, koska puolueen mielestä aseenomistamisen kriminalisointi ei pysäytä rikollisia, vaan tekee uhreista puolustuskyvyttömiä. Puolue pitää pelkkää Euroopan ulkorajojen suojaamista riittämättömänä ja vaatii kattavan saksalaisen rajavalvonnan rakentamista liittovaltion poliisin vastuulle muun muassa kontrolloitujen rajanylityspaikkojen avulla. (Alternative für Deutschland 2016, 6.) AfD haluaa kieltää yhteiskuntavastaisilta yhteisöiltä moskeijoiden rakentamisen ja käytön. Islamilaisten maiden ja ulkomaalaisten rahoittajien tukemat moskeijahankkeet Saksan maaperällä tulisi myös estää (mt., 10).

AfD käsittää ohjelmassaan sisäisen turvallisuuden holistisesti kirjoittamalla myös juomavesien suojelusta. Saasteiden pääsy veteen pyritään estämään paikallisilla vesiensuojelualueilla. (mt., 13.) Myös ruokaturvallisuus huomioidaan toteamalla, että geeniteknologian käytön sekä maataloudessa että lääketieteessä tulee olla tarkasti kontrolloitua ja rajattua. Geenimuunneltu rehu ja ruoka tulee olla selvästi merkittynä. (mt., 16.) Vaihtoehto Saksalle vaatii lisäksi avoimen lähdekoodin ohjelmistot ja turvallisen kommunikaation kansalaisoikeudeksi sekä tuontituotteiden, kuten tekstiilien ja lelujen, testattua turvallisuutta ennen saapumista Saksan markkinoille. (mt., 13.)

Adam Smithin mukaan valtakunnan sisäisen turvallisuuden takaaminen on hallitsijan toiseksi tärkein tehtävä heti ulkoisen turvallisuuden jälkeen. Tarkalla oikeuskäytännöllä pyritään vähentämään kansalaisten toisiaan vastaan kohdistamia loukkauksia ja sortoa. Smith painottaa oikeuslaitoksen merkityksen korostuvan kehittyneemmissä yhteiskunnissa, joissa on enemmän omaisuutta. Alkeellisemmissä yhteiskunnissa on uhattuna yleisimmin ruumiinterveys ja kunnia, joita loukataan tyypillisesti harvoin esiintyvien intohimojen eli kateuden, vihan ja inhon tähden. (Smith 2015, 704.) Yleisimpiä

intohimoja ovat ahneus ja pyrkimys nautintoon, ja omaisuuden karttuessa yhteiskunnassa myös epätasa-arvoisuutta esiintyy. Omaisuusrikokset ovatkin yleisiä ja rikkaat voivat olla turvassa köyhien närkästykseltä vain toimivan oikeuslaitoksen turvaamina. (mt., 705.) Valtiovalta on pitkälti perustettu, sisäisiltä toimiltaan, omaisuuden turvaksi ja rikkaiden suojelemiseksi köyhiltä (mt., 710).

Smith kehuu aikansa brittiläistä oikeuslaitosta, jossa tuomioistuinten välinen kilpailu ajaa ne toimimaan nopeasti ja mahdollisimman puolueettomasti (mt., 714 – 715). Hän myös korostaa kansalaisten turvallisuuden nimissä tuomiovallan puolueettomuutta ja riippumattomuutta valtiovallasta, jotta kaikkien kansalaisten oikeudet voisivat toteutua (mt., 717). Sisäisen järjestyksen ylläpitoon ei Smithin mukaan kuitenkaan riitä ainoastaan oikeusistuinten toiminta, vaan hänen jo ulkoisten uhkien torjumisessa suosittelimansa ammattiarmeija on yhteiskunnallisen sivistyksen jatkuvuuden välttämätön tae (mt., 702).

FPÖ katsoo neljäksi pääasialliseksi sisäistä turvallisuutta horjuttavaksi uhkaksi rikollisuuden, ääriliikkeiden terrorin, valtakulttuurin hallitsevan aseman haastavan vieraan kulttuurin ja ympäristön saastumisen. AfD haluaa samoin vahvistaa viranomaisten resursseja rikollisia vastaan ja on huolissaan sekä vieraan vallan kulttuurisesta vaikutuksesta että ääriliikkeistä moskeijahankkeiden yhteydessä. Puolue haluaa varustaa kansalaiset paremmin kyseisiä uhkia vastaan vahvistamalla aseenkanto-oikeutta. AfD pitää Vapauspuolueen tavoin ruoan turvallisuutta keskeisenä ja korostaa myös tietotekniikan ja kulutustavaroiden turvallisuutta. Smith käsittää valtion sisäisten uhkatekijöiden muodostuvan lähinnä omaisuusrikoksista ja kapinasta. Vaikka Smith kannattaakin ammattiarmeijaa, hän pitää kansalaisten taistelutahtoa puolueita enemmän itseisarvona, joka suojelee valtiota sekä sisäisiltä että ulkoisilta vallananastusyriyksiltä. Britanniassa 1700-luvulla kulttuurien sekoittuminen ja maahanmuutto olivat nykypäivään verrattuna hyvin pienimuotoinen ilmiö, mikä selittää osaltaan teeman puuttumista Smithin turvallisuusajattelusta.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmassa on tarkasteltu Itävallan vapauspuolueen, Vaihtoehto Saksalle -puolueen ja Adam Smithin ”Kansojen varallisuuden” sisältämiä linjauksia taloudesta ja turvallisuudesta liittyen elinkeinöelämän kilpailun vapauteen, työn kannattavuuteen, koulutuksen työelämäyhteyksiin sekä yhteiskunnan sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen. Lisäksi on tutkittu Itävallan ja Saksan alueellista demografiaa, jotta selviäisi, millä ilmiöillä on korrelaatio tutkittujen puolueiden kannatuksen kanssa.

FPÖ:n ja AfD:n kannattajien sisäistekijöiden tutkimus on tutkielman yhteydessä toteutettu osavaltiotason tarkastelulla. Tilastoihin perustuvista korrelaatioista voidaan tehdä sisäistekijöihin liittyviä valistuneita oletuksia. On silti muistettava, että korrelaatio on kausaaliiteettia heikompi yhteys kahden ilmiön välillä, koska se kuvastaa vain niiden yhdessä esiintymistä ilman todennettua syy-seuraussuhdetta. Lisäksi tässä yhteydessä käsiteltävä sisäistekijä lähenee ideologista ydinkannattajajoukkoa ja keskiarvoa, mutta puolueiden kannattajakunta on luonnollisesti moninainen. AfD:n kannatus- ja äänijakauma Saksassa havainnollistaa sitä oivallisesti: vaikka AfD:n sanoma kylvetään entisen Itä-Saksan alueella hedelmällisimpään maahan suhteellisen kannatuksen perusteella, puolueen äänistä yli kaksi kolmannesta tulee silti entisestä Länsi-Saksasta.

Vaihtoehto Saksalle -puolueen suhteellinen kannatus oli tilastollisesti korkeinta Koillis-Saksan entisissä Itä-Saksan osavaltioissa. Vapauspuolueen vankimmat tukialueet olivat puolestaan valtakunnan kaakkoiskulmassa. Puolueiden kannatuksella oli yhteys bruttokansantuotteeseen per capita ja ulkomaalaisten määrään kussakin osavaltiossa. Saksassa matala BKT per capita oli voimakkaammin yhteydessä puolueen kannatukseen kuin korkea sen epäsuosioon, kun taas Itävallassa tilanne on toisin päin. Maahanmuuttajien määrällä oli molempien puolueiden kannatuksen suhteen samansuuntainen korrelaatio. Erona Itävallassa korostuu FPÖ:n matala kannatus osavaltioissa, joissa asuu paljon ulkomaalaisia, enemmän kuin korkea kannatus pienen ulkomaalaisväestön alueilla, ja Saksassa päinvastoin. Toisin sanoen Itävallassa puolueen antiteesi näkyy tilastoissa vahvemmin, kun taas AfD:n teesi korostuu heikon kannatuksen ollessa hajaantuneempaa.

Työttömyys ei ollut yhteydessä kummankaan puolueen kannatukseen. Puolueet asettuvat yhtäältä heikomman puolelle, mutta toisaalta arvostavat ahkeruutta ja kovaa työntekoa. Haluten tai haluamattaan joutilas ihminen ei ole niiden näkemyksen mukaan ihanteellinen kansalainen. Myöskään kansan koulutustasolla ei ollut tilastollista yhteyttä puolueen kannatukseen osavaltioittain, mikä murtaa varsin voimakkaan stereotypian. Toisaalta tilastoja voidaan tarkastella laajemmassa työssä myös kaupunki- ja kaupunginosatasolla, jotta osavaltioiden sisäiset erot tulisivat otetuksi huomioon.

Konstruoidaan seuraavaksi Adam Smithin Kansojen varallisuuden ja käsiteltyjen puolueiden ohjelmien kuvastamista maailmankuvista, ideologioista ja, AfD:n ja FPÖ:n tapauksessa, populismista narratiivi. Siihen sisältyy tarinan sankareita ja antagonisteja sekä esiin nostettuja ongelmia ja niiden ratkaisuja, jotka jakautuvat karkeasti talouden kasvuedellytysten takaamiseen sekä turvallisuuden ja järjestyksen lisäämiseen eri elämänalueilla. Käytännössä käsittelylukujen teemakokonaisuudet ovat esimerkkejä puolueiden ja Smithin ratkaisusta miellettyihin ongelmiin. Usein ongelmassa on

aktiivisena tai passiivisena toimijana narratiivisen tarinan antagonisti ja ratkaisijana sankari: siten esitetyt tarinalliset kategoriat ovat vahvasti toisiinsa linkittyneitä.

Smithiläisessä narratiivissa sankareina toimivat ahkerat ja säästäväiset kansalaiset, jotka tekevät töitä oman asemansa parantamiseksi pääomia keräten ja tulevat samalla parantaneeksi myös yhteiskunnan tilaa. Heille vastaisena toimijana, antagonistina, ovat saamattomat ja laiskat kansalaiset. Kansan köyhä osa näyttäytyy Smithille myös keskeisenä sisäisen turvallisuuden vastustajana kateusperusteisten omaisuusrikosten kautta. Vastinparina säästäväisille kansalaisille ideologisessa tarinassa toimivat tuhlaavaiset ihmiset, joihin usein kuuluu valtion hallintoeliittiä, joka suosii toisiaan suurilla palkkioilla valtion kassasta. Tarinassa kielteisessä valossa näytetään myös liian ankaria veroja määräävät valtion päättäjät. Korkeakoulutuksen käytännöstä vieraantumisen ongelmaan Smith löytää syyllisen opettajista, joilla ei ole kannustimia tehdä työtään kunnolla, ja jotka samaistuvat siten saamattomiin kansalaisiin. Laiskuuden ja tuhlaavaisuuden ongelmiin Smith esittää antagonistien muuttamista protagonisteiksi työntekoon kannustavilla ja hallintoa tehostavilla toimilla. Vapaan kilpailun mahdollistaminen toimii Smithin tarinassa moniin ongelmiin tepsivänä yleislääkkeenä.

Smith ei rakenna narratiiviaan voimakkaan kaksinapaiseksi selvine hyvän ja pahan erotteluineen, vaan katsoo valtion itsessään olevansa tarinansa todellinen subjekti ja kansalaisten objekteja, joiden toimintaa valtio voi kanavoida oikeaan tai väärään suuntaan. Siispä saamattomien ja tuhlaavaisten kansalaisten luonne johtuu pitkälti epäonnistuneesta valtion rakenteesta eikä kyseisten ihmisten pahansuovuudesta itsessään: päinvastoin Kansojen varallisuudesta huokuu luottamus yksilön arvostelukykyyneen. Valtiota tulee hallita vastuullisesti, eikä antaa esimerkiksi kauppakomppanioille tilaisuutta hallita alueita epäoikeudenmukaisesti ja siten luoda lisää antagonisteja. Ulkopolitiikassa ongelmatekijänä on sotilaallinen suvereniteetti. Kilpailevat ja mahdollisesti Britannian kimppuun hyökkäävät valtiot ovat narratiivin selvimpiä antagonisteja. Puolustautuminen vaatii ammattiarmeijaa, joka ei synny luonnostaan, joten se on luotava keinotekoisesti. Armeija voi auttaa myös sisäisen kapinan kukistamisessa ja ehkäisyssä. Syy kapinoiviin kansalaisiin voi olla joko ulkovallan suorittamassa kiihottamisessa, mutta myös suuresti valtiosubjektin omassa taitamattomuudessa ylläpitää kansalaisten isänmaallisuutta ja taistelutahtoa.

FPÖ:n ja AfD:n ideologioiden keskiössä olevan maailmankuvan narratiivissa sankareina toimivat Smithin tavoin ahkerat, mutta työnteostaan huolimatta pienipalkkaiset, saksalaiset ja itävaltalaiset, jotka kunnioittavat maansa kulttuuria ja historiaa sekä ovat valmiita puolustamaan kotimaataan yk-

sissä tuumin ulkoista uhkaa vastaan. Populismien teorian mukaisesti puolueiden narratiivien subjektina toimii yksi yhtenäinen kansa, joka tavoittelee jakamatonta ja yksiselitteistä yhteistä hyvää. FPÖ korostaa Itävallan alueen syntyperäisten ihmisryhmien keskeisyyttä kansan ytimenä. Kansan osuutta valtiokoneiston ohi tuodaan ilmi muun muassa suoran demokratian edistämisen ja kulttuurin varjelemisen keinoin. Siten tarinan pääsubjekti poikkeaa hieman Smithin ajatusmaailmasta. Voimakkaammin polarisoituneessa tarinassa antagonisteina toimivat ”epäautenttiset” valtion eliitit ja kulttuurin ulkopuoliset, jotka eivät jaa yhteisen hyvän arvoja.

Talouden suhteen FPÖ nostaa etenkin pienyrittäjät sankareiden asemaan samalla kun suuryritysten monopolit varsinkin elintarviketeollisuudessa esitetään narratiivien tulevaisuusreseptiin kuulumattomina. Työtä tekemättömiä ei suoraan aseteta arvolatautuneeksi dikotomiaksi ahkerien kanssa, vaan puolue korostaa ratkaisukeskeisesti kannustavuutta ja nostaa esiin myös yksilöiden epäonnisen kohtalon ja ruumiinvammat ongelmaksi vailla suoria syyllisiä. Todellisina antagonisteina esitetään maan sosiaaliturvaa hyväksi käyttävät maahanmuuttajat, koska Itävallan vauraus tulee varata niille, jotka ovat tehneet sen eteen töitä ja joiden suku on ollut kerryttämässä yhteistä varallisuutta. AfD:n narratiivien talouselämän sankarit ovat Smithin ja Vapauspuolueen kanssa yhtenäisesti viaton ja ahkera kansa, jolle antagonisteina toimivat kielteisestä turvapaikkapäätöksestä huolimatta maahan jääneet maahanmuuttajat, jotka pyrkivät osingolle Saksan vauraudesta.

Muut kulttuurit asetetaan Vapauspuolueen narratiivissa potentiaalisesti antagonistisiksi. Asetelma ilmenee huolena itävaltalaisen kulttuuriperinnön jatkuvuudesta kansan keskuudessa sekä kotimaisten lainrikkojien lisäksi vahvasti myös ulkomaalaisen rikollisuuden ja terroristisen ääriajattelun torjuntana. Puolue on valmis hyväksymään muut kulttuurit ja kunnioittamaan niitä, mutta samaan aikaan ottaa vieraan kulttuurin invaasion ja itävaltalaisen kulttuurin syrjäyttämisen uhkakuvana, johon tulee varautua. Vaihtoehto Saksalle korostaa samoin perustein rajavalvonnan merkitystä ja suhtautuu epäillen ulkovaltojen ja ulkomaalaisten aatteellisten yhteisöjen moskeijahankkeisiin Saksan maaperällä. Populistisen retoriikan mukaan maahanmuuttajat ja vieras kulttuuri ovat liitossa kotimaan korruptoituneen eliitin kanssa.

FPÖ ei määrittele kansainvälisen politiikan maailmassa Itävaltalle tiettyä antagonistia, mutta haluaa maan pysyvän syrjässä suurvaltojen liittoumista ja siten potentiaalisista konflikteista. Itävalta ei siten ole sotilaallisille antagonisteille pääkohde ja erityisesti pahantahtoinen, vaan pienen maan on riski jäädä laajempien intressien jalkoihin suurvaltasuhteiden kärjistyessä. AfD puolestaan pitää Saksaa yhtenä suurista ja on valmis kantamaan asemansa tuoman vastuun valtasuhteiden muovaajina. NATO-yhteisö nähdään tarinan sankareiden liittolaisena, kunhan se muistaa perusajatuksensa. AfD

näkee tarinassa perusuhkana myös Saksan edun unohtumisen poikkikansallisessa talousyhteistyössä, kuten Euroopan unionin ja kauppasopimusten yhteydessä. Kansainvälinen markkinatalousjärjestelmä ei esiinny tässä yhteydessä puhtaana antagonistisena, vaan pikemminkin itsekkäänä areenana, joka ei toimi Saksan hyväksi ellei maa itse varmista omien etujensa toteutumista.

FPÖ:n ja AfD:n puolueohjelmista nousevissa narratiiveissa sekä politiikan turvallisuutta että taloutta koskevissa tavoitteissa on paljon samaa Adam Smithin vastaavien kanssa. Puolueet eivät ole kuitenkaan valmiita luottamaan markkinatalouteen säätelemättömässä kysynnän ja tarjonnan lain mukaisessa muodossaan yhtä vahvasti kuin Smith ja toisaalta ne mieltävät turvallisuuden ja siihen vaikuttavat uhat Smithiä monipuolisemmin. Narratiivien osalta FPÖ ja AfD erottuvat Smithin tarinasta vahvempien antagonismiensa ja uhka-arvioidensa sekä etenkin vieraiden kulttuurien ja maahanmuuttajien kategorian talous- ja turvallisuusyhteyksien osalta.

Tutkielma saavutti tavoitteensa, joka oli verrata Itävallan Vapauspuolueen ja Vaihtoehto Saksalle -puolueen ideologisia yhtenevyyksiä Adam Smithiin Kansojen varallisuudessa esittämiin ajatuksiin ja yhdistää linjauksista ja ohjelmista kolmen käsitellyn ideologian johtavat narratiivit. Saksan ja Itävallan alueellisten tilastotietojen hankinta osoittautui ennakoitua hitaammaksi ja työläämmäksi. Toisaalta niiden sisällyttäminen lisää tutkimuksen menetelmän painoarvoa sisäistekijän valistuneemman määrittelyn kautta. Suuri osa tutkimuksen materiaalista oli saatavilla ainoastaan saksaksi, mikä lisäsi työmäärää, joskin aiheuttamatta varsinaisesti ongelmia.

Jatkotutkimusaiheena hedelmällinen olisi kyselytutkimus, joka toteutetaan rajatulla alueella esimerkiksi Itävallan osalta Kärntenissä ja Saksan osassa Sachsenissa. Lähestymistapa vaatisi luonnollisesti paljon aikaa ja resursseja. Osavaltiotason tarkkuus on perusteltu tapa pitää tarkastelun syvyystaso rajatussa työssä kohtuullisena, mutta alueiden sisäinen tilastollinen hajonta on silti otettava huomioon tutkimuksen tuloksia tulkitessa. Lisäksi varta vasten suoritettulla kyselytutkimuksella voitaisiin siirtyä kannatuksen demografisten korrelaatioiden havaitsemisesta kohti kausaalisuutta, jotta sattuman ja tutkimusaiheen ulkopuolisten ilmiöiden vaikutus voitaisiin minimoida. Kyseisen tutkimuksen pohjalta olisi mielenkiintoista tutkia muuttuisiko tutkimuksen tulos.

LÄHTEET:

PRIMÄÄRIKÄLÄ:

Alternative für Deutschland (2016). Grundsätze für Deutschland: Programm der Alternative für Deutschland.

Freiheitliche Partei Österreichs (2011). Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs (FPÖ): Österreich zuerst.

Smith, Adam (2015). Kansojen varallisuus: tutkimus sen luonteesta ja syistä. WSOY.

SEKUNDÄÄRIKÄLÄ:

Borg, Olavi (1964). Suomen puolueideologiat: Periaateohjelmien sisältöanalyttinen vertailu sekä katsaus niiden historialliseen taustaan ja syntyprosessiin. Werner Söderström osakeyhtiö.

Bundesministerium für Inneres (2019). Endgültige Ergebnisse der Nationalratswahl 2017. Saatavissa: https://www.bmi.gv.at/412/Nationalratswahlen/Nationalratswahl_2017/start.aspx, katsottu 26.7.2019.

Der Bundeswahlleiter (2017). Arbeitstabellen für die Bundestagswahl 2017 - Endgültige Ergebnisse nach Parteien und Gebieten. Saatavissa: <https://bundeswahlleiter.de/bundestagswahlen/2017/ergebnisse/weitere-ergebnisse.html>, katsottu 26.7.2019.

Deutschlandin zahlen (2019). Arbeitslose insgesamt - in 1.000. Saatavissa: <https://www.deutschlandin zahlen.de/tab/bundeslaender/arbeitsmarkt/arbeitslosigkeit/arbeitslose-insgesamt>, katsottu 26.7.2019.

Deutschlandin zahlen (2019). Ausländeranteil - in Prozent. Saatavissa: <https://www.deutschlandin zahlen.de/tab/bundeslaender/demografie/migration/auslaenderanteil>, katsottu 26.7.2019.

Deutschlandin zahlen (2019). Bruttoinlandsprodukt je Einwohner - Euro je Einwohner. Saatavissa: <https://www.deutschlandin zahlen.de/tab/bundeslaender/volkswirtschaft0/bruttoinlandsprodukt/bruttoinlandsprodukt-je-einwohner>, katsottu 26.7.2019.

Freedman, Michael (2003). Ideology: A Very Short Introduction. Oxford University Press.

Heikkinen, Hannu (2010). Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, Juhani ja Valli, Raine (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, ss. 142 – 158. PS-kustannus.

Hyvärinen, Matti (2006). Kertomuksen tutkimus. Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/narratiivinen-analyysi>, katsottu 26.7.2019.

Müller, Jan-Werner (2014). "The People Must Be Extracted from Within the People": Reflections on Populism." *Constellations* 21:4, 483 – 493. John Wiley & Sons Ltd.

Naugle, David (2002). *Worldview: The History of a Concept*. Grand Rapids, Eerdmans.

Schmid, Wolf (2009). "Implied Author". Teoksessa Hühn, Peter (toim.), *Handbook of narratology*, ss. 161 – 173. Berliini: Hubert & Co.

Sire, James (2015) *Naming the Elephant: Worldview as a Concept*. InterVarsity Press.

Statista (2019). Anteil der Ausländer an der Bevölkerung in Österreich nach Bundesländern zu Jahresbeginn 2019. Saatavissa: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/293150/umfrage/auslanderanteil-in-oesterreich-nach-bundeslaendern/>, katsottu 26.7.2019.

Statista (2019). Arbeitslosenquote in Österreich nach Bundesländern im Juni 2019. Saatavissa: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/289501/umfrage/arbeitslosenquote-in-oesterreich-nach-bundeslaendern/>, katsottu 26.7.2019.

Statista (2019). Bildungsstand der Bevölkerung nach Bundesland im 2011. Saatavissa: <https://de.statista.com>, katsottu 22.7.2019.

Statistik Austria (2019). Bildungsstand der Bevölkerung im Alter von 25 bis 64 Jahren 2017 nach Bundesland und Geschlecht. Saatavissa: http://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bildung/bildungsstand_der_bevoelkerung/index.html, katsottu 26.7.2019.

Die Wirtschaftskammer Österreich (2019). Basisdaten für Österreichs BUNDESLÄNDER. Saatavissa: <http://wko.at/statistik/bundesland/basisdaten.pdf>, katsottu 26.7.2019.

Wolters, Albert (2005). *Creation Regained: Biblical Basics for a Reformational Worldview*. Grand Rapids: Eerdmans.

LIITTEET

Taulukko 1 Alternative für Deutschlandin (AfD) kannatus ja äänimäärä osavaltioittain liittoparlamentin vaaleissa 2017

OSAVALTIO	KANNATUS (%)	ÄÄNIÄ	KUULUI ITÄ-SAKSAAN
Sachsen	27	669 940	Kyllä
Thüringen	22,7	294 069	Kyllä
<i>Entinen Itä-Saksa</i>	21,8	1 796 599	-
Brandenburg	20,2	301 103	Kyllä
Sachsen-Anhalt	19,6	244 401	Kyllä
Mecklenburg-Vorpommern	18,6	172 409	Kyllä
<i>Entinen Itä-Berliini</i>	14,4	114 677	Kyllä
<i>Saksa</i>	12,6	5 878 175	-
Baijeri	12,4	916 300	Ei
Baden-Württemberg	12,2	730 499	Ei
Berliini	12	225 170	-
Hessen	11,9	398 712	Ei
Rheinland-Pfalz	11,2	265 688	Ei
<i>Entinen Länsi-Saksa</i>	10,8	4 081 516	Ei
<i>Entinen Länsi-Berliini</i>	10,3	110 493	Ei
Saarland	10,1	58 920	Ei
Bremen	10	33 244	Ei
Nordrhein-Westfalen	9,4	928 425	Ei
Niedersachsen	9,1	422 362	Ei
Schleswig-Holstein	8,2	140 362	Ei
Hampuri	7,8	76 511	Ei

Lähde: Der Bundeswahlleiter 2017

Taulukko 2 Alternative für Deutschlandin (AfD) kannatus Berliinissä vaalipiireittäin liittoparlamentin vaaleissa 2017

VAALIPIIRI	KANNATUS (%)	KUULUI ITÄ-BERLIINIIN
Marzahn-Hellersdorf	21,6	Kyllä
Treptow-Köpenick	16,9	Kyllä
Lichtenberg	16,7	Kyllä
<i>Entinen Itä-Berliini</i>	14,4	-
Spandau-Charlottenburg Nord	14,1	Ei
Reinickendorf	13,7	Ei
Pankow	12,5	Kyllä
<i>Berliini</i>	12	-
Neukölln	11,2	Ei
<i>Entinen Länsi-Berliini</i>	10,3	-
Tempelhof-Schöneberg	9,6	Ei
Steglitz-Zehlendorf	8,8	Ei
Mitte	8,2	Ei
Charlottenburg-Wilmersdorf	7,9	Ei
Friedrichsheim-Kreuzberg-Prenzlauer Berg Ost	6,3	Kyllä

Lähde: Der Bundeswahlleiter 2017

Taulukko 3 Alternative für Deutschlandin (AfD) suurimman ja pienimmän kannatuksen vaalipiirit liittoparlamentin vaaleissa 2017

VAALIPIIRI	KANNATUS (%)	OSAVALTIO
Sächsische Schweiz-Ostgebirge	35,5	Sachsen
Meißen	32,9	Sachsen
Görlitz	32,9	Sachsen
Bautzen I	32,8	Sachsen
Mittelsachsen	31,2	Sachsen
Aachen I	5,9	Nordrhein-Westfalen
Eimsbüttel	5,9	Hampuri
Altona	5,5	Hampuri
Mittelems	5,4	Niedersachsen
Köln II	5,1	Nordrhein-Westfalen
Münster	4,9	Nordrhein-Westfalen

Lähde: Der Bundeswahlleiter 2017

Taulukko 4 Korkeakoulutettujen osuus väestöstä Saksassa osavaltioittain vuonna 2011

OSAVALTIO	KORKEAKOULUTETTUJA (%)
Berlin	15,2
Hamburg	14,1
Sachsen	13,3
Hessen	12,7
Bremen	12,2
Baden-Württemberg	11,7
Bayern	10,8
Thüringen	10,5
Nordrhein- Westfalen	10,4
Brandenburg	9,7
Mecklenburg-Vorpommern	9,2
Sachsen-Anhalt	9
Niedersachsen	8,6
Saarland	8,3
Rheinland-Pfalz	8,1
Schleswig-Holstein	6,8

Lähde: Statista 2011

Taulukko 5 Saksan osavaltioiden bruttokansantuotteen per capita kehitys euroissa vuodesta 1991 vuoteen 2018

OSAVALTIO	BKT PER CAPITA 2018	BKT PER CAPITA 1991
Hamburg	63 927	36 862
Bremen	48 586	27 467
Bayern	46 698	22 760
Hessen	45 107	25 892
Baden-Württemberg	45 064	24 413
<i>Saksa</i>	39 650	19 754
Berlin	38 864	19 744
Nordrhein-Westfalen	38 276	21 791
Niedersachsen	36 178	19 298
Saarland	35 710	19 795
Rheinland-Pfalz	35 316	19 988
Schleswig-Holstein	32 404	19 203
Sachsen	29 960	7 729
Thüringen	28 855	6 534
Brandenburg	28 473	7 634
Sachsen-Anhalt	27 651	7 142
Mecklenburg-Vorpommern	27 160	7 377

Lähde: Deutschland in Zahlen 2019

Taulukko 6 Työttömyys Saksassa 2017

OSAVALTIO	TYÖTTÖMIÄ (%)	TRENDI
Bremen	10,2	laskeva
Berlin	9	laskeva
Mecklenburg-Vorpommern	8,6	laskeva
Sachsen-Anhalt	8,4	laskeva
Nordrhein-Westfalen	7,4	laskeva
Brandenburg	7	laskeva
Hamburg	6,8	laskeva
Saarland	6,7	laskeva
Sachsen	6,7	laskeva
Thüringen	6,1	laskeva
Schleswig-Holstein	6	laskeva
Niedersachsen	5,8	laskeva
<i>Saksa</i>	5,7	laskeva
Hessen	5	laskeva
Rheinland-Pfalz	4,8	laskeva
Baden-Württemberg	3,5	laskeva
Bayern	3,2	laskeva

Lähde: Deutschland in Zahlen 2019

Taulukko 7 Ulkomaalaisten osuus väestöstä osavaltioittain Saksassa vuonna 2017

OSAVALTIO	ULKOMAALAISIA (%)
Berlin	17,4
Bremen	17,1
Hamburg	16,1
Hessen	15,6
Baden-Württemberg	15
Nordrhein-Westfalen	12,7
Bayern	12,5
<i>Saksa</i>	11,6
Rheinland-Pfalz	10,5
Saarland	10,5
Niedersachsen	8,9
Schleswig-Holstein	7,6
Sachsen-Anhalt	4,6
Sachsen	4,4
Thüringen	4,4
Brandenburg	4,3
Mecklenburg-Vorpommern	4,2

Lähde: Deutschland in Zahlen 2019

Taulukko 8 Freiheitliche Partei Österreichsin (FPÖ) kannatus ja äänimäärä osavaltioittain liittoparlamentin vaaleissa 2017

OSAVALTIO	KANNATUS(%)	ÄÄNIÄ
Kärnten	31,8	108 215
Steiermark	29,4	225 990
Oberösterreich	26,8	239 444
Itävalta	26	1 316 442
Niederösterreich	25,9	280 011
Burgenland	25,2	49 127
Tirol	24,9	102 610
Voralberg	24,4	47 837
Salzburg	24,4	77 120
Wien	21,3	186 088

Lähde: Bundesministerium für Inneres 2019

Taulukko 9 Freiheitliche Partei Österreichsin suurimman ja pienimmän kannatuksen vaalipiirit liittoparlamentin vaaleissa 2017

VAALIPIIRI	KANNATUS(%)	OSAVALTIO
Feldkirchen	36,8	Kärnten
Wolfsberg	36,4	Kärnten
Voitsberg	36,3	Steiermark
Sankt Veit an der Glan	36,2	Kärnten
Leibnitz	35,2	Steiermark
Innsbruck	20,9	Tirol
Landeck	20,9	Tirol
Weidhofen an der Ybbs	20,8	Niedersachsen
Salzburg	20,4	Salzburg
Graz	19,4	Steiermark
Mödling	19,1	Niedersachsen

Lähde: Bundesministerium für Inneres 2019

Taulukko 10 Korkeakoulutettujen osuus 25 – 64-vuotiaista Itävallassa osavaltioittain 2017

OSAVALTIO	KORKEAKOULUTETTUJA (%)
Wien	24,3
<i>Itävalta</i>	15,2
Salzburg	14,4
Steiermark	13,8
Tirol	13,6
Kärnten	12,5
Niederösterreich	12,5
Oberösterreich	11,6
Voralberg	11,4
Burgenland	10,6

Lähde: Statistik Austria 2019

Taulukko 11 Itävallan osavaltioiden bruttokansantuotteen per capita kehitys euroissa vuodesta 2000 vuoteen 2017

OSAVALTIO	BKT PER CAPITA 2017	BKT PER CAPITA 2000
Salzburg	50 100	29 700
Wien	50 000	37 200
Tirol	45 200	26 800
Voralberg	44 900	27 300
Oberösterreich	43 100	25 700
<i>Itävalta</i>	42 100	26 700
Steiermark	38 100	22 900
Kärnten	36 100	22 100
Niederösterreich	34 400	21 800
Burgenland	30 000	17 400

Lähde: Die Wirtschaftskammer Österreich 2019

Taulukko 12 Työttömyys Itävallassa osavaltioittain kesäkuussa 2019

OSAVALTIO	TYÖTTÖMIÄ (%)
Wien	11,2
Kärnten	6,5
Niederösterreich	6,5
<i>Itävalta</i>	6,5
Burgenland	6,1
Steiermark	5
Voralberg	4,8
Oberösterreich	4
Salzburg	3,7
Tirol	3,5

Lähde: Statista 2019

Taulukko 13 Ulkomaalaisten osuus väestöstä osavaltioittain Itävallassa vuoden 2019 alussa

OSAVALTIO	ULKOMAALAISIA (%)
Wien	30,2
Voralberg	17,8
Salzburg	17,2
<i>Itävalta</i>	16,2
Tirol	15,9
Oberösterreich	12,8
Steiermark	11
Kärnten	10,5
Niederösterreich	10,1
Burgenland	8,9

Lähde: Statista 2019